

Katarzyna Mrozowska-Linda

*Program nauczania
języka angielskiego*

dla liceum ogólnokształcącego
i technikum

wariant III.1.R

● Spis treści

1	OPIS PROGRAMU	
	1.1 Wstęp	3
	1.2 Założenia programu	4
	1.3 Użytkownicy programu i warunki jego realizacji	5
2	CELE NAUCZANIA	
	2.1 Cele ogólne	8
	2.2 Szczegółowe cele edukacyjne	9
	2.2.1 Kształcenie umiejętności językowych	10
	2.2.2 Przygotowanie do egzaminu maturalnego	10
	2.2.3 Poszerzanie wiedzy ogólnej ucznia	10
	2.2.4 Doskonalenie umiejętności samodzielnego uczenia się	10
3	TREŚCI NAUCZANIA	
	3.1 Tematyka	11
	3.2 Zakres materiału gramatycznego	12
	3.3 Umiejętności językowe	15
4	REALIZACJA PROGRAMU	
	4.1 Planowanie pracy dydaktycznej	19
	4.2 Metody pracy	21
	4.3 Formy pracy	24
	4.4 Techniki nauczania	25
	4.5 Przygotowanie do egzaminu maturalnego	27
	4.6 Poszerzanie ogólnej wiedzy ucznia	32
	4.7 Rozwijanie umiejętności samodzielnego uczenia się	33
	4.8 Materiały dydaktyczne	34
	4.8.1 Podstawowe i dodatkowe pomoce dydaktyczne	34
	4.8.2 Technologie informacyjno-komunikacyjne	35
5	OCENIANIE	
	5.1 Ocena pracy ucznia	38
	5.2 Ocena pracy nauczyciela	40

1 OPIS PROGRAMU

1.1 Wstęp

W roku 2017 w Polsce została wprowadzona reforma oświaty wytyczająca nowe kierunki w kształceniu ogólnym oraz w zakresie nauki języków obcych. Powstały dokumenty regulujące te zmiany, na ich podstawie funkcjonuje dziś szkolnictwo. Należą do nich Ustawa z dnia 14 grudnia 2017 Prawo oświatowe oraz Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia. Rok 2019 przynosi tę reorganizację do szkół ponadpodstawowych.

Nowa podstawa programowa powstała na bazie dotychczas obowiązującej opracowanej w roku 2008 i zmiany tu wprowadzone mają charakter raczej ewolucyjny i uzupełniający, rozszerzają oraz modernizują dotychczasowe zasady. Zgodnie z obowiązującymi uregulowaniami do najważniejszych zadań czteroletniego liceum ogólnokształcącego i pięcioletniego technikum należą rozwijanie kompetencji językowej i kompetencji komunikacyjnej stanowiących narzędzie poznawcze we wszystkich dyscyplinach wiedzy, a także przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym poprzez stwarzanie warunków na wszystkich przedmiotach do nabywania umiejętności wyszukiwania informacji. Ponadto, celem kształcenia na tym etapie jest biegłość w porządkowaniu i wykorzystywaniu informacji z różnych źródeł oraz umiejętność dokumentowania swojej pracy, z uwzględnieniem poprawnej kompozycji tekstu i zasad jego organizacji z zastosowaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych.

Zmiany organizacyjne w szkołach przewidują trzy etapy kształcenia, tj. I – kształcenie w szkole podstawowej w klasach 1–3, II – kształcenie w szkole podstawowej w klasach 4–8 oraz etap III – liceum ogólnokształcące, technikum lub szkoła branżowa drugiego stopnia. W odniesieniu do nauki języków obcych w liceum ogólnokształcącym i technikum nowy system przewiduje trzy warianty podstawy, jeden przeznaczony dla osób kontynuujących naukę języka rozpoczętą w szkole podstawowej (III.1.P lub III.1.R – poziom podstawowy lub rozszerzony), kolejny – dla osób rozpoczynających naukę danego języka w szkole ponadpodstawowej (III.2.0 lub III.2.) oraz wariant realizowany w klasach lub szkołach dwujęzycznych (III.DJ). Zadaniem szkoły jest zapewnienie uczniom kontynuacji nauki tego samego języka obcego jako pierwszego na każdym etapie edukacyjnym, co zapewni uczniowi liceum 12, a uczniowi technikum 13 lat nauki.

Niniejszy program powstał na bazie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego oraz technikum (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. (Dz.U., poz. 467) i przeznaczony jest do realizacji na III etapie kształcenia w zakresie rozszerzonym w liceum ogólnokształcącym oraz technikum, gdzie język angielski stanowi kontynuację nauki pierwszego języka ze szkoły podstawowej.

W kontekście nauczania języka obcego nowożytnego jedną z różnic w stosunku do podstawy programowej z 2008 roku jest minimalny wzrost oczekiwań względem osiągnięć uczniów

na poszczególnych etapach kształcenia. Obecnie oczekiwany poziom biegłości językowej uczniów kończących szkołę podstawową to A2+ w zakresie sprawności produktywnych i B1, jeśli chodzi o receptywne. Kończąc naukę w liceum w wariacie podstawy III.1.R, absolwent powinien wykazać się odpowiednio biegłością na poziomie B2+/C1.

Oznaczenia te nawiązują do systemu określania poziomu biegłości w zakresie poszczególnych sprawności językowych opisanych w Europejskim systemie opisu kształcenia językowego: uczenie się, ocenianie, nauczanie (ESOKJ), opracowanym przez Radę Europy i opublikowanym w 2001 roku.

Program może być realizowany przez nauczycieli klas/grup w wymiarze 540 godzin (360 godzin III.1.P + 180 godzin) przez 4 lata w liceum ogólnokształcącym lub przez 5 lat w technikum. Jest on dokumentem stanowiącym bazę dla planowania procesu dydaktycznego, jednak musi być przystosowany do specyfiki klasy i szkoły. Modyfikacji mogą, a nawet powinny, ulegać warunki jego realizacji, dobór metod i technik pracy czy sposób oceniania właściwy dla wewnętrznych zasad oceniania. Może być zarówno poszerzany, jak i pogłębiany w zależności od potrzeb, jednak nie wolno go redukować. Pominięcie jakichkolwiek treści programowych będzie oznaczało niezrealizowanie jego celów, a tym samym niezrealizowanie wymagań stawianych w rozporządzeniu.

Osobami odpowiedzialnymi za realizację podstawy programowej w szkole są nauczyciel uczący danego przedmiotu oraz dyrektor placówki.

1.2 Założenia programu

Celem nowej podstawy programowej jest wzmocnienie edukacji w zakresie języków obcych nowożytnych poprzez system dający szansę uczniom na nieprzerwaną i systematyczną naukę pierwszego języka obcego przez 12 (13) lat, naukę drugiego języka obcego przez 6 (7) lat, jak również kształcenie dwujęzyczne (począwszy od klasy VII szkoły podstawowej). Uczniowie rozpoczynający naukę na III etapie kształcenia powinni wykazać się umiejętnościami na poziomie A2+, a w zakresie umiejętności receptywnych można oczekiwać poziomu B1, jednak bardzo ważne jest dostosowanie zajęć do poziomu przygotowania ucznia, który uzyskał na wcześniejszych etapach edukacyjnych. Należy zapewnić uczniom odpowiedni poziom wymagań i nauczania poprzez zorganizowanie diagnozy wstępnej – testu różnicującego, który umożliwi przydział uczniów do grup o podobnym stopniu znajomości języka. Dodatkowo cele kształcenia wzbogacone zostały o nowe aspekty, takie jak kompetencje kluczowe XXI wieku, tzw. Life skills oraz mediacje językowe.

Celem kształcenia jest skuteczne porozumiewanie się w języku obcym w mowie i w piśmie, a także osiągnięcie coraz wyższego stopnia precyzji w wyrażaniu swoich myśli, a także zwiększanie stopnia poprawności językowej. Zgodnie z modelem podstawy programowej zakłada spiralne podejście do kształcenia, które oznacza kilkukrotne powracanie do tych samych

zagadnień. Ponadto zadaniem nauczycieli języka obcego jest wspieranie rozwoju ucznia jako jednostki oraz członka różnych społeczności. Należy pamiętać także o korelacji międzyprzedmiotowej oraz wspomagającej funkcje wychowawcze szkoły roli kształcenia w zakresie języka obcego.

1.3 Użytkownicy programu i sposoby jego realizacji

Program może służyć wszystkim podmiotom zaangażowanym w proces kształcenia. Przeznaczony jest dla nauczycieli mających wymagane przez władze oświatowe kwalifikacje do nauczania języka obcego nowożytnego w szkole ponadpodstawowej jako punkt wyjścia do planowania i wsparcia procesu dydaktycznego w poszczególnych grupach/klasach. Ponadto, może on służyć dyrektorom szkół ponadpodstawowych jako źródło wiedzy potrzebnej do zapewnienia nauczycielom warunków jego realizacji. Mogą z niego korzystać również rodzice i uczniowie celem zapoznania się z wymaganiami dotyczącymi tego etapu edukacji w zakresie kształcenia ogólnego, ze szczególnym uwzględnieniem nauki języka angielskiego.

W świetle nowych założeń kluczową rolą nauczyciela jest rozbudzanie w uczniach ciekawości świata i przygotowanie ich do życia w nowoczesnym świecie poprzez otwieranie ich na różnorodność i bogactwo kultur, obyczajów i stylów życia. Jego zadaniem jest wspieranie autonomii uczniów w procesie nabywania kompetencji językowych. Nauczyciel ma niewątpliwie przygotować uczniów do egzaminu maturalnego, jednak musi on podkreślać wagę znajomości języka obcego na dalszych etapach rozwoju – na studiach, w życiu zawodowym i prywatnym. Na III etapie kształcenia nauczyciel staje się przewodnikiem i doradcą uczniów, pozostawiając im autonomię w wyborze stylu uczenia się, tempa pracy i uwzględniając ich szczególne potrzeby i zainteresowania. Nie bez znaczenia dla nauczyciela i efektywności jego pracy pozostaje świadomość charakterystyki współczesnego licealisty czy ucznia technikum. Najnowsze odkrycia neurobiologii i ich zastosowanie w dynamicznie rozwijającej się neurodydaktyce są niezbędnym elementem planowania pracy z uczniem.

Absolwent liceum ogólnokształcącego lub technikum ma być człowiekiem myślącym, otwartym na świat i wyposażonym w różnorodne kompetencje, nie tylko komunikacji w języku obcym, ale również współdziałania w grupie, umiejętności krytycznego myślenia, sprawności w uzyskiwaniu i selekcjonowaniu informacji czy rozwiązywaniu problemów. Ponadto ma on być gotowy do autonomicznego procesu nauki przez całe życie. Warto pamiętać o tym, że po ośmiu latach nauki języka, uczeń rozpoczynający naukę w szkole ponadpodstawowej ma niejednokrotnie wykształcony styl i preferencje uczenia się.

Zadaniem szkoły jest zapewnienie takich warunków, w których godziny przeznaczone na kształcenie językowe zostaną wykorzystane w sposób optymalny, tak dla języka nauczanego jako pierwszy (wiodący), jak i dla języka nauczanego jako drugi. W kształceniu językowym na III etapie edukacyjnym niezbędne jest zapewnienie przez szkołę zajęć z języka obcego nowożytnego, którego uczeń uczył się w szkole podstawowej, szczególnie w przypadku języka

obcego nauczanego jako pierwszy. Podstawa programowa w wariantcie III.1.P zapewnia przygotowanie ucznia do przystąpienia do egzaminu maturalnego na poziomie podstawowym, zaś wariant podstawy III.1.R – na poziomie rozszerzonym.

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 marca 2017 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U., 2017 r., poz. 703) zajęcia z języków obcych powinny odbywać się w grupach oddziałowych, międzyoddziałowych czy międzyklasowych liczących nie więcej niż 24 osoby. Podział uczniów może odbywać się w ramach uczniów jednej klasy lub może obejmować uczniów wszystkich klas. Optymalną liczbą uczniów w grupie jest 16 osób. Jeśli nie jest to możliwe, odpowiednio zaplanowana organizacja pracy na lekcji pozwoli na realizację programu w grupie znacznie liczniejszej. Warunkiem niezbędnym do skutecznego realizowania programu jest podział uczniów zgodnie z ich poziomem biegłości językowej w taki sposób, by możliwe było realizowanie w danej grupie wariantu programu III.1.R.

Podstawowe warunki realizacji programu na poziomie podstawowym to wspomniane wcześniej 540 godzin języka angielskiego w czteroletnim cyklu nauczania w liceum ogólnokształcącym (lub pięcioletnim cyklu w technikum).

Warunkiem koniecznym do uzyskania pożądaných efektów kształcenia są odpowiednio dobrane materiały dydaktyczne. Najlepszą opcją jest nowoczesny podręcznik zatwierdzony przez Ministerstwo Edukacji Narodowej. Musi być on dostosowany do wieku i zainteresowań uczniów na tym etapie kształcenia oraz ich kompetencji językowych. Oprócz podręcznika polecane są następujące materiały dydaktyczne: zeszyt ćwiczeń, książka nauczyciela z płytami CD i DVD, multibook – oprogramowanie na tablicę interaktywną oraz obudowa dydaktyczna dla nauczyciela. Wskazane są także materiały dodatkowe w postaci generatora testów do samodzielnego tworzenia testów przez nauczyciela, testy w formacie pdf/word, portal dla nauczyciela, a dla uczniów portal do ćwiczeń oraz aplikacje *Learning Apps* czy *Quizziz*.

Aby zapewnić optymalne efekty kształcenia, Rozporządzenie precyzyjnie określa warunki, w jakich mają się odbywać lekcje języka obcego. Podstawowym wyposażeniem pracowni językowej musi być sprzęt odtwarzający płyty kompaktowe. Ponadto, wszystkie pracownie powinny być wyposażone w monitor interaktywny (z wbudowanym komputerem i oprogramowaniem) lub zestaw: komputer, projektor i tablica interaktywna lub ekran. Każda sala lekcyjna powinna mieć dostęp do internetu, a uczniowie i nauczyciele mają mieć zapewnioną możliwość korzystania z własnego sprzętu. Wskazane jest także wyznaczenie miejsca na ekspozycję prac uczniów.

Pożądanym uzupełnieniem pracowni jest dobrze zaopatrzona biblioteka szkolna, w której uczniowie mają możliwość korzystania ze słowników czy opracowań dotyczących kultury krajów anglojęzycznych. Przydatne okazać się mogą utwory literackie w wersji oryginalnej na różnych poziomach zaawansowania językowego, czasopisma anglojęzyczne oraz płyty DVD z nagraniami filmów dokumentalnych i/lub fabularnych.

Szkoła oraz poszczególni nauczyciele podejmują działania mające na celu zindywidualizowane wspomaganie rozwoju każdego ucznia, stosownie do jego potrzeb i możliwości. Uczniom z niepełnosprawnościami szkoła zapewnia optymalne warunki pracy. Wybór form indywidualizacji nauczania powinien wynikać z rozpoznania potencjału każdego ucznia. Zatem nauczyciel powinien tak dobierać zadania, aby z jednej strony nie przerastały one możliwości ucznia (uniemożliwiały osiągnięcie sukcesu), a z drugiej nie powodowały obniżenia motywacji do radzenia sobie z wyzwaniami.

2 CELE NAUCZANIA

2.1 Cele ogólne

Rozporządzenie MEN z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia mówi, że „Kształcenie ogólne w szkole ponadpodstawowej tworzy programowo spójną całość i stanowi fundament wykształcenia, umożliwiającą zdobycie zróżnicowanych kwalifikacji zawodowych, a następnie ich doskonalenie lub modyfikowanie, otwierając proces uczenia się przez całe życie”.

Wymienione w nim cele mają bezpośrednie zastosowanie w nauce języka obcego i jako takie muszą być uwzględnione w programie nauczania języka angielskiego. Są to:

1. traktowanie uporządkowanej, systematycznej wiedzy jako podstawy kształtowania umiejętności;
2. doskonalenie umiejętności myślowo-językowych, takich jak: czytanie ze zrozumieniem, pisanie twórcze, formułowanie pytań i problemów, posługiwanie się kryteriami, uzasadnianie, wyjaśnianie, klasyfikowanie, wnioskowanie, definiowanie, posługiwanie się przykładami itp.;
3. rozwijanie osobistych zainteresowań ucznia i integrowanie wiedzy przedmiotowej z różnych dyscyplin;
4. zdobywanie umiejętności formułowania samodzielnych i przemyślanych sądów, uzasadniania własnych i cudzych sądów w procesie dialogu we wspólnocie dociekającej;
5. łączenie zdolności krytycznego i logicznego myślenia z umiejętnościami wyobrażeniowo-twórczymi;
6. rozwijanie wrażliwości społecznej, moralnej i estetycznej;
7. rozwijanie narzędzi myślowych umożliwiających uczniom obcowanie z kulturą i jej rozumienie;
8. rozwijanie u uczniów szacunku dla wiedzy, wyrabianie pasji poznawania świata i zachęcanie do praktycznego zastosowania zdobytych wiadomości.

Podstawa określa również kluczowe umiejętności zdobywane przez ucznia w trakcie kształcenia ogólnego w liceum ogólnokształcącym i technikum do których należą:

1. **myślenie** – wnioskowanie, abstrahowanie, rozumowanie, wyobrażanie sobie, sądenie, rozwiązywanie problemów, twórczość. [...] rozwijanie typów myślenia: analitycznego, syntetycznego, logicznego, komputacyjnego, przyczynowo-skutkowego, kreatywnego, abstrakcyjnego; zachowanie ciągłości kształcenia ogólnego rozwija zarówno myślenie percepcyjne, jak i myślenie pojęciowe.
2. **czytanie** – umiejętność łącząca zarówno rozumienie sensów, jak i znaczeń symbolicznych wypowiedzi; kluczowa umiejętność lingwistyczna i psychologiczna prowadząca do rozwoju osobowego, aktywnego uczestnictwa we wspólnocie, przekazywania doświadczeń między pokoleniami;
3. **umiejętność komunikowania się w języku ojczystym i w językach obcych**, zarówno w mowie, jak i w piśmie, to podstawowa umiejętność społeczna, której podstawą jest

znajomość norm językowych oraz tworzenie podstaw porozumienia się w różnych sytuacjach komunikacyjnych;

4. **kreatywne rozwiązywanie problemów** z różnych dziedzin ze świadomym wykorzystaniem metod i narzędzi wywodzących się z informatyki, w tym programowanie;
5. **umiejętność sprawnego posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi**, w tym dbałość o poszanowanie praw autorskich i bezpieczne poruszanie się w cyberprzestrzeni;
6. **umiejętność samodzielnego docierania do informacji**, dokonywania ich **selekcji, syntezy** oraz **wartościowania**, rzetelnego korzystania ze źródeł;
7. nabywanie **nawyków systematycznego uczenia się**, [porządkowania zdobytej wiedzy i jej pogłębiania];
8. **umiejętność współpracy w grupie** i podejmowania działań indywidualnych.

Z wyżej wymienionych celów kształcenia wynika, że na zajęciach z języka angielskiego nauczyciel powinien przekazywać uczniom nie tylko wiedzę o języku, lecz także wiedzę ogólną o otaczającym ich świecie. Zadaniem nauczyciela jest rozwijanie umiejętności językowych i pozajęzykowych swoich uczniów oraz kształtowanie postawy sprzyjającej dalszemu rozwojowi.

2.2 Szczegółowe cele edukacyjne

2.2.1 Kształcenie umiejętności językowych

Podstawa programowa opisuje wymagania ogólne w zakresie kształcenia języków obcych w pięciu kategoriach. Są to:

I. Znajomość środków językowych.

Uczeń posługuje się bogatym zasobem środków językowych (leksykalnych – w tym związków frazeologicznych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych), umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych w zakresie tematów wskazanych w wymaganiach szczegółowych.

II. Rozumienie wypowiedzi.

Uczeń rozumie różnorodne złożone wypowiedzi ustne wypowiedziane w naturalnym tempie oraz różnorodne złożone wypowiedzi pisemne, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

III. Tworzenie wypowiedzi.

Uczeń samodzielnie tworzy w miarę złożone, spójne i logiczne, płynne wypowiedzi ustne oraz w miarę złożone, bogate pod względem treści, spójne i logiczne wypowiedzi pisemne, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

IV. Reagowanie na wypowiedzi.

Uczeń uczestniczy w rozmowie i reaguje ustnie w różnorodnych, również złożonych i nietypowych sytuacjach oraz reaguje w formie w miarę złożonego tekstu pisanego w różnorodnych sytuacjach, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

V. Przetwarzanie wypowiedzi.

Uczeń zmienia formę przekazu ustnego lub pisemnego w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

2.2.2 Przygotowanie do egzaminu maturalnego

Realizacja programu nauczania języka angielskiego w wersji III.1.R stawia sobie za cel przygotowanie uczniów do egzaminu maturalnego na poziomie rozszerzonym. Oczekiwany poziom biegłości uczniów w zakresie umiejętności produktywnych to B2+, a receptywnych C1. Odpowiednio dobrane materiały dydaktyczne powinny zawierać zadania przygotowujące do egzaminu od pierwszej klasy.

2.2.3 Poszerzanie wiedzy ogólnej ucznia

Jednym z celów kształcenia jest poszerzanie wiedzy ogólnej ucznia i korelacja między przedmiotami. Nauczanie języka obcego ma wspierać i być wspierane przez kształcenie w zakresie pozostałych przedmiotów oraz umiejętności ogólnych. Wiele technik stosowanych podczas zajęć z języka obcego sprzyja zarówno rozwojowi umiejętności językowych, jak i umiejętności rozumowania w ogóle.

Zajęcia z języka obcego mają dać uczniom również możliwość rozwijania tzw. umiejętności miękkich, tj. umiejętności współpracy, oceny mocnych i słabych stron własnych i innych, doceniania wkładu pracy kolegów/koleżanek, np. w ramach pracy projektowej, mediacji czy wyrażania własnych poglądów w sposób zgodny z zasadami przyjaznej komunikacji.

Celem kształcenia w języku obcym jest wspomaganie ucznia w procesie poznania samego siebie, swoich zasobów, zainteresowań i preferencji w kontekście dokonywania przez niego wyborów życiowych i zawodowych. Lekcje języka angielskiego mają być też okazją do poznania świata zawodów, rynku pracy i praw nim rządzących. Realizacja tych treści wynika z Rozporządzenia MEN z dnia 16 sierpnia 2018 r. w sprawie doradztwa zawodowego.

2.2.4 Doskonalenie umiejętności samodzielnego uczenia się

Absolwent liceum ogólnokształcącego lub technikum ma być osobą wyposażoną w umiejętność planowania własnego procesu uczenia się i nabywania coraz to nowych umiejętności i kompetencji. Lekcje języka angielskiego mają być dla uczniów okazją do przejmowania kontroli nad procesem kształcenia. Mają oni nauczyć się stawiania sobie celów, wytyczania ścieżki ich realizacji oraz dokonywania samooceny. Po ośmiu latach nauki w szkole podstawowej uczeń niewątpliwie ma już wykształcony i sprawdzony właściwy sobie styl uczenia się. Na tym etapie kształcenia istotną staje się jego ewaluacja i modyfikacja, tak by zapewnił jak największą efektywność. Można ten cel osiągnąć poprzez przyznawanie uczniom coraz większej autonomii na lekcjach języka angielskiego i umożliwianie im poszukiwania odpowiednich form pracy. Nauczyciel i uczeń mają być współtwórcami w procesie kształcenia, którego końcowym efektem jest jednostka świadoma możliwości, które stwarza znajomość języka obcego w każdej sferze życia – prywatnej, zawodowej, społecznej, emocjonalnej oraz poznawczej.

3 TREŚCI NAUCZANIA

3.1 Tematyka

Zakres programu obejmuje 14 bloków tematycznych wskazanych w podstawie programowej do realizacji na poziomie III.1.R (kontynuacja pierwszego języka obcego nowożytnego ze szkoły podstawowej – kształcenie w zakresie rozszerzonym).

Zakłada się, że uczeń posługuje się bogatym zasobem środków językowych (leksykalnych – w tym związków frazeologicznych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych), umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych w zakresie następujących tematów:

1. **człowiek** (np. dane personalne, okresy życia, wygląd zewnętrzny, cechy charakteru, rzeczy osobiste, uczucia i emocje, umiejętności i zainteresowania, społeczny i osobisty system wartości, autorytety, poczucie tożsamości);
2. **miejsce zamieszkania** (np. dom i jego okolica, pomieszczenia i wyposażenie domu, prace domowe, wynajmowanie, kupno i sprzedaż mieszkania, przeprowadzka, architektura);
3. **edukacja** (np. szkoła i jej pomieszczenia, przedmioty nauczania, uczenie się – w tym uczenie się przez całe życie, przybory szkolne, oceny szkolne, życie szkoły, zajęcia pozalekcyjne, system oświaty);
4. **praca** (np. zawody i związane z nimi czynności i obowiązki, miejsce pracy, praca dorywcza, kariera zawodowa, rynek pracy, warunki pracy i zatrudnienia, mobilność zawodowa);
5. **życie prywatne** (np. rodzina, znajomi i przyjaciele, czynności życia codziennego, określanie czasu, formy spędzania czasu wolnego, święta i uroczystości, styl życia, konflikty i problemy);
6. **żywienie** (np. artykuły spożywcze, posiłki i ich przygotowywanie, nawyki żywieniowe – w tym diety, zaburzenia odżywiania lokale gastronomiczne);
7. **zakupy i usługi** (np. rodzaje sklepów, towary i ich cechy, sprzedawanie i kupowanie, finanse, środki płatnicze, promocja i reklama, korzystanie z usług – w tym usług bankowych i ubezpieczeniowych, reklamacja, prawa konsumenta);
8. **podróżowanie i turystyka** (np. środki transportu i korzystanie z nich, orientacja w terenie, baza noclegowa, wycieczki, zwiedzanie, awarie i wypadki w podróży, ruch uliczny, bezpieczeństwo w podróży);
9. **kultura** (np. dziedziny kultury, twórcy i ich dzieła, ochrona praw autorskich, uczestnictwo w kulturze, tradycje i zwyczaje, media);
10. **sport** (np. dyscypliny sportu, sprzęt sportowy, obiekty sportowe, imprezy sportowe, uprawianie sportu, pozytywne i negatywne skutki uprawiania sportu, problemy współczesnego sportu);
11. **zdrowie** (np. tryb życia, samopoczucie, choroby – w tym choroby cywilizacyjne, ich objawy i leczenie, niepełnosprawność, uzależnienia, pierwsza pomoc w nagłych wypadkach);
12. **nauka i technika** (np. ludzie nauki, odkrycia naukowe, wynalazki, korzystanie z urządzeń technicznych i technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz szanse i zagrożenia z tym związane, korzyści i zagrożenia wynikające z postępu naukowo-technicznego);

13. **świat przyrody** (np. pogoda, pory roku, klimat, rośliny i zwierzęta, krajobraz, zagrożenia i ochrona środowiska naturalnego, katastrofy ekologiczne, klęski żywiołowe, przestrzeń kosmiczna);

14. **państwo i społeczeństwo** (np. wydarzenia i zjawiska społeczne, struktura państwa, urzędy, organizacje społeczne i międzynarodowe, polityka, gospodarka, problemy współczesnego świata, prawa człowieka, religie, ideologie).

W powyższym katalogu tematów wyróżniono za pomocą koloru niebieskiego treści, które odróżniają go od zakresu przewidzianego w wersji podstawowej podstawy programowej (III.1.P).

3.2 Zakres materiału gramatycznego

Obowiązująca podstawa programowa nie zawiera listy struktur gramatycznych, które powinny być nauczane na poszczególnych etapach. Z jednej strony jest to pewnego rodzaju utrudnienie, z drugiej zaś taka lista nie odpowiadałaby potrzebom tak wielu kontekstów, w których nauczany jest język obcy. Dobór struktur gramatycznych musi być zatem dokonany z dużą starannością, tak aby możliwa była realizacja zakresu wymagań określonych w podstawie programowej. Ustalając zakres struktur, należy pamiętać o wymaganiach egzaminu maturalnego na poziomie podstawowym i rozszerzonym.

Wybór proponowanych struktur gramatycznych:

CZASOWNIK

Bezokolicznik i formy osobowe, bezokolicznik przeszły, np. *to sleep, sleeps, to have slept*

Czasowniki posiłkowe, np. *be, do, have*

Czasowniki modalne i półmodalne z bezokolicznikiem zwykłym, zwykłym ciągłym, perfektywnym i perfektywnym ciągłym: *can, could, may, might, must, have to, will, shall, would, should, ought to, need, need to, dare, used to*

Konstrukcje czasownikowe: *going to, be able to, would like to*

Czasowniki regularne i nieregularne

Imiesłów czynny i bierny, np. *writing, written*

Czasowniki wyrażające stany i czynności

Czasowniki złożone: *phrasal verbs*

Czas gramatyczne: *Present Simple, Present Continuous, Present Perfect, Present Perfect Continuous, Past Simple, Past Continuous, Past Perfect, Past Perfect Continuous, Future Simple, Future Continuous, Future Perfect, Future Perfect Continuous*

Tryb łączący, np. z *suggest, insist, demand, it's essential*;

RZECZOWNIK

Nazwy rzeczy policzalnych, np. *a car, an answer* i niepoliczalnych, np. *money, water*

Liczba mnoga rzeczowników regularna i nieregularna, liczba mnoga rzeczowników złożonych

Rzeczowniki występujące tylko w formie pojedynczej, np. *advice, information*, lub mnogiej, np. *trousers*

Sposoby wyrażania posiadania i przynależności, np. *Mark's car, the size of the room*

Rodzaj, np. *a nephew – a niece, a fox – a vixen*

Rzeczowniki złożone, np. *toothpaste, a mother-in-law, a dance school*

Rzeczowniki użyte przymiotnikowo

Budowa słowotwórcza rzeczownika

PRZEDIMEK

Przedimek nieokreślony, np. *a house, an umbrella, a yellow box*

Przedimek określony, np. *the house of my dream, the United States, the Himalayas*

Przedimek zerowy, np. *lunch, furniture, Mount Everest; Dogs and cats are our favourite pets.*

PRZYMIOTNIK

Stopniowanie regularne i nieregularne, np. *tall – taller – the tallest, elegant – more elegant – the most elegant, good – better – the best, little – less – the least*; konstrukcje typu *more and more impatient*

Użycie przymiotników z *so, such, how, what*

Przymiotniki dzierżawcze, np. *my, your*

Przymiotniki po czasownikach postrzegania, np. *It smells great.*

Przymiotniki złożone typu *blue-eyed*

Miejsce przymiotnika w zdaniu

Kolejność przymiotników przed rzeczownikiem

Przymiotniki użyte w funkcji rzeczownika, np. *the poor, the rich*

PRZYSŁÓWEK

Stopniowanie regularne i nieregularne, np. *early – earlier – the earliest, much – more – the most*

Użycie przysłówka o dwóch znaczeniowo różnych formach, np. *too, enough*

Miejsce przysłówka w zdaniu

Przysłówki o dwóch znaczeniowo różnych formach, np. *hard – hardly*

ZAIMEK

Zaimki osobowe, np. *I, you*

Zaimki dzierżawcze, np. *mine, yours*

Zaimki zwrotne i emfatyczne, np. *yourself, themselves*

Zaimki wskazujące, np. *this, these*

Zaimki pytające, np. *what, how, why*

Zaimki względne, np. *who, which, that*

Zaimki wzajemne, np. *each other, one another*

Zaimki nieokreślone, np. *some, any, no, every* i złożenia z nimi, *none, either neither, many, much, few, a few, little, a little, another, other, others, the other, the others, every, each, enough, both all, either – or, neither – nor*

Zaimki bezosobowe, np. *you, one*

LICZEBNIK

Liczebniki główne i porządkowe, ułamkowe i dziesiętne

PRZYIMEK

Przymyki z określeniami miejsca, czasu, kierunku, odległości, przyczyny, sposobu
Przymyki po rzeczownikach, czasownikach i przymiotnikach

SPÓJNIKI

and, or, but, if, unless, that, till, until, when, where, while, after, before, as soon as, because, although, however, so, in spite of, despite, on condition that, supposing, providing/provided that, so as, even though, whereas, as if, as though

SKŁADNIA

Zdania oznajmujące: twierdzące i przeczące

Zdania pytające

Zdania rozkazujące

Zdania wykrzyknikowe

Zdania z podmiotem *it* i *there*, w zwrotach *It's worth/no use +ing*

Zdania z dwoma dopełnieniami

Strona bierna w czasach: *present simple, present continuous, past simple, past continuous, present perfect, future simple, past perfect*, oraz z czasownikami *see, hear, make* i *help*, zdania typu *He is/was known to be/have been*, passive gerund, np. *He hates being looked at*, passive infinitive, np. *She wanted to be admired*.

Pytania typu *Question tags, reply questions* po trybie rozkazującym i dopowiedzenia: *So do I, Neither do I*.

Pytania pośrednie

Mowa zależna z czasownikami *say, tell, ask* i następstwo czasów, zdania z różnymi czasownikami wprowadzającymi, np. *admit, threaten, suggest*, zdania niewymagające zmiany czasów

Zdania współrzędnie złożone

Zdania podrzędnie złożone: podmiotowe, orzecznikowe, dopełnieniowe, przydawkowe, okolicznikowe: celu, czasu, miejsca, porównawcze, przyczyny, przyzwolenia, skutku, sposobu, stopnia

Zdania warunkowe typu 0, 1, 2, 3 oraz mieszane, inwersja w zdaniach warunkowych, *will* i *would* po *if*

Zdania wyrażające życzenie, preferencje lub przypuszczenie: *wish, it's time/high time, had better, would rather, if only, as if/as though, suppose/supposing, I'd sooner, I'd prefer*

Konstrukcje bezokolicznikowe i gerundialne

Konstrukcje *have/get sth done, have sb do sth, get sb to do sth*

Inwersja stylistyczna i inne formy emfaticzne: *hardy, rarely, seldom, hardly, never, only, under no condition* itp., w tzw. *cleft sentences*, zastosowanie *do* i *did*, np. *Do come in*.

3.3 Umiejętności językowe

Poniżej znajduje się zestawienie wyszczególnionych w podstawie programowej umiejętności językowych z podziałem na poziom podstawowy (III.1.P) po lewej stronie i poziom rozszerzony (III.1.R) po prawej stronie. Umiejętności dodatkowe w części rozszerzonej zostały zaznaczone kolorem niebieskim.

I. Rozumienie ze słuchu.

poziom podstawowy	poziom rozszerzony
Uczeń rozumie wypowiedzi ustne o umiarkowanym stopniu złożoności (np. rozmowy, wiadomości, komunikaty, ogłoszenia, instrukcje, relacje, wywiady, dyskusje, prelekcje), wypowiedziane w naturalnym tempie, w standardowej odmianie języka:	Uczeń rozumie różnorodne złożone wypowiedzi ustne wypowiedziane w naturalnym tempie:
<ol style="list-style-type: none"> 1. reaguje na polecenia; 2. określa główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi; 3. określa intencje nadawcy/autora wypowiedzi; 4. określa kontekst wypowiedzi (np. formę, czas, miejsce, sytuację, uczestników); 5. znajduje w wypowiedzi określone informacje; 6. układa informacje w określonym porządku; 7. wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedzi; 8. rozróżnia formalny i nieformalny styl wypowiedzi. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. reaguje na polecenia; 2. określa główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi; 3. określa intencje, nastawienie i postawy nadawcy/autora wypowiedzi; 4. określa kontekst wypowiedzi (np. formę, czas, miejsce, sytuację, uczestników); 5. znajduje w wypowiedzi określone informacje; 6. układa informacje w określonym porządku; 7. wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedzi; 8. odróżnia informacje o faktach od opinii; 9. rozpoznaje informacje wyrażone pośrednio; 10. rozróżnia formalny i nieformalny styl wypowiedzi.

II. Rozumienie wypowiedzi pisemnych.

poziom podstawowy	poziom rozszerzony
Uczeń rozumie wypowiedzi pisemne o umiarkowanym stopniu złożoności (np. listy, e-mail, SMS-y, kartki pocztowe, napisy, broszury, ulotki, jadłospisy, ogłoszenia, rozkłady jazdy, instrukcje, komiksy, artykuły, teksty narracyjne, recenzje, wywiady, wpisy na forach i blogach, teksty literackie):	Uczeń rozumie różnorodne złożone wypowiedzi pisemne:
<ol style="list-style-type: none"> 1. określa główną myśl tekstu lub fragmentu tekstu; 2. określa intencje nadawcy/autora tekstu; 3. określa kontekst wypowiedzi (np. nadawcę, odbiorcę, formę tekstu, czas, miejsce, sytuację); 4. znajduje w tekście określone informacje; 5. rozpoznaje związki między poszczególnymi częściami tekstu; 6. układa informacje w określonym porządku; 7. wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w tekście; 8. odróżnia informacje o faktach od opinii; 9. rozróżnia formalny i nieformalny styl tekstu. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. określa główną myśl tekstu lub fragmentu tekstu; 2. określa intencje, nastawienie i postawy nadawcy/autora tekstu; 3. określa kontekst wypowiedzi (np. nadawcę, odbiorcę, formę tekstu, czas, miejsce, sytuację); 4. znajduje w tekście określone informacje; 5. rozpoznaje związki między poszczególnymi częściami tekstu; 6. układa informacje w określonym porządku; 7. wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w tekście; 8. odróżnia informacje o faktach od opinii; 9. rozpoznaje informacje wyrażone pośrednio oraz znaczenia przenośne; 10. rozróżnia formalny i nieformalny styl tekstu.

III. Tworzenie wypowiedzi ustnych.

poziom podstawowy	poziom rozszerzony
Uczeń tworzy proste, spójne i logiczne, w miarę płynne wypowiedzi ustne:	Uczeń tworzy w miarę złożone, spójne i logiczne, płynne wypowiedzi ustne:
<ol style="list-style-type: none"> 1. opisuje ludzi, zwierzęta, przedmioty, miejsca i zjawiska; 2. opowiada o czynnościach, doświadczeniach i wydarzeniach z przeszłości i teraźniejszości; 3. przedstawia fakty z przeszłości i teraźniejszości; 4. przedstawia intencje, marzenia, nadzieje i plany na przyszłość; 5. opisuje upodobania; 6. wyraża i uzasadnia swoje opinie i poglądy, przedstawia i ustosunkowuje się do opinii i poglądów innych osób; 7. wyraża i opisuje uczucia i emocje; 8. przedstawia zalety i wady różnych rozwiązań; 9. wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwości dotyczące zdarzeń z teraźniejszości i przyszłości; 10. przedstawia sposób postępowania (np. udziela instrukcji, wskazówek, określa zasady); 11. stosuje formalny lub nieformalny styl wypowiedzi adekwatnie do sytuacji. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. opisuje ludzi, zwierzęta, przedmioty, miejsca i zjawiska; 2. opowiada o czynnościach, doświadczeniach i wydarzeniach z przeszłości i teraźniejszości; 3. przedstawia fakty z przeszłości i teraźniejszości; 4. przedstawia intencje, marzenia, nadzieje i plany na przyszłość; 5. opisuje upodobania; 6. wyraża i uzasadnia swoje opinie i poglądy, przedstawia i ustosunkowuje się do opinii i poglądów innych osób; 7. wyraża i opisuje uczucia i emocje; 8. stawia tezę, przedstawia w logicznym porządku argumenty za i przeciw danej tezie lub rozwiązaniu, kończy wypowiedź konkluzją; 9. wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwości dotyczące zdarzeń z przeszłości, teraźniejszości i przyszłości; 10. rozważa sytuacje hipotetyczne; 11. przedstawia sposób postępowania (np. udziela instrukcji, wskazówek, określa zasady, objaśnia procedury związane z załatwianiem spraw w instytucjach); 12. stosuje formalny lub nieformalny styl wypowiedzi adekwatnie do sytuacji.

IV. Tworzenie wypowiedzi pisemnych.

poziom podstawowy	poziom rozszerzony
Uczeń tworzy proste, spójne i logiczne wypowiedzi pisemne (np. notatkę, ogłoszenie, zaproszenie, życzenia, wiadomość, SMS, kartkę pocztową, e-mail, historyjkę, list prywatny, życiorys, CV, list motywacyjny, wpis na blogu):	Uczeń tworzy w miarę złożone, bogate pod względem treści, spójne i logiczne wypowiedzi pisemne (np. e-mail, list prywatny, list formalny – w tym list motywacyjny, życiorys, CV, wpis na blogu, opowiadanie, recenzję, artykuł, rozprawkę):
<ol style="list-style-type: none"> 1. opisuje ludzi, zwierzęta, przedmioty, miejsca i zjawiska; 2. opowiada o czynnościach, doświadczeniach i wydarzeniach z przeszłości i teraźniejszości; 3. przedstawia fakty z przeszłości i teraźniejszości; 4. przedstawia intencje, marzenia, nadzieje i plany na przyszłość; 5. opisuje upodobania; 6. wyraża i uzasadnia swoje opinie i poglądy, przedstawia i ustosunkowuje się do opinii i poglądów innych osób; 7. wyraża i opisuje uczucia i emocje; 8. przedstawia zalety i wady różnych rozwiązań; 9. wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwości dotyczące zdarzeń z teraźniejszości i przyszłości; 10. przedstawia sposób postępowania (np. udziela instrukcji, wskazówek, określa zasady); 11. stosuje zasady konstruowania tekstów o różnym charakterze; 12. stosuje formalny lub nieformalny styl wypowiedzi adekwatnie do sytuacji. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. opisuje ludzi, zwierzęta, przedmioty, miejsca i zjawiska; 2. opowiada o czynnościach, doświadczeniach i wydarzeniach z przeszłości i teraźniejszości; 3. przedstawia fakty z przeszłości i teraźniejszości; 4. przedstawia intencje, marzenia, nadzieje i plany na przyszłość; 5. opisuje upodobania; 6. wyraża i uzasadnia swoje opinie i poglądy, przedstawia i ustosunkowuje się do opinii i poglądów innych osób; 7. wyraża i opisuje uczucia i emocje; 8. stawia tezę, przedstawia w logicznym porządku argumenty za i przeciw danej tezie lub rozwiązaniu, kończy wypowiedź konkluzją; 9. wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwości dotyczące zdarzeń z przeszłości, teraźniejszości i przyszłości; 10. rozważa sytuacje hipotetyczne; 11. przedstawia sposób postępowania (np. udziela instrukcji, wskazówek, określa zasady, objaśnia procedury związane z załatwianiem spraw w instytucjach); 12. stosuje zasady konstruowania tekstów o różnym charakterze; 13. stosuje formalny lub nieformalny styl wypowiedzi adekwatnie do sytuacji.

V. Reagowanie w formie ustnej.

poziom podstawowy	poziom rozszerzony
Uczeń reaguje ustnie w typowych, również w miarę złożonych sytuacjach:	Uczeń reaguje ustnie w różnorodnych, również złożonych i nietypowych sytuacjach:
<ol style="list-style-type: none"> 1. przedstawia siebie i inne osoby; 2. nawiązuje kontakty towarzyskie; rozpoczyna, prowadzi i kończy rozmowę; podtrzymuje rozmowę w przypadku trudności w jej przebiegu (np. prosi o wyjaśnienie, powtórzenie, sprecyzowanie; upewnia się, że rozmówca zrozumiał jego wypowiedź); 3. uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia; 4. wyraża swoje opinie i uzasadnia je, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, wyraża wątpliwość; 5. wyraża i uzasadnia swoje upodobania, preferencje, intencje i pragnienia, pyta o upodobania, preferencje, intencje i pragnienia innych osób; 6. składa życzenia i gratulacje, odpowiada na życzenia i gratulacje; 7. zaprasza i odpowiada na zaproszenie; 8. proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje, zachęca; prowadzi proste negocjacje w sytuacjach życia codziennego; 9. prosi o radę i udziela rady; 10. pyta o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia; 11. ostrzega, nakazuje, zakazuje, instruuje; 12. wyraża prośbę oraz zgodę lub odmowę spełnienia prośby; 13. wyraża uczucia i emocje (np. radość, smutek, niezadowolenie, złość, zdziwienie, nadzieję, obawę, współczucie); 14. stosuje zwroty i formy grzecznościowe; 15. dostosowuje styl wypowiedzi do sytuacji. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. przedstawia siebie i inne osoby; 2. nawiązuje kontakty towarzyskie; rozpoczyna, prowadzi i kończy rozmowę; podtrzymuje rozmowę w przypadku trudności w jej przebiegu (np. prosi o wyjaśnienie, powtórzenie, sprecyzowanie; upewnia się, że rozmówca zrozumiał jego wypowiedź); 3. uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia; 4. wyraża swoje opinie i uzasadnia je, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, komentuje wypowiedzi uczestników dyskusji, wyraża wątpliwość; 5. wyraża i uzasadnia swoje upodobania, preferencje, intencje i pragnienia, pyta o upodobania, preferencje, intencje i pragnienia innych osób; 6. składa życzenia i gratulacje, odpowiada na życzenia i gratulacje; 7. zaprasza i odpowiada na zaproszenie; 8. proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje, zachęca; prowadzi negocjacje; 9. prosi o radę i udziela rady; 10. pyta o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia; 11. ostrzega, nakazuje, zakazuje, instruuje; 12. wyraża prośbę oraz zgodę lub odmowę spełnienia prośby; 13. wyraża uczucia i emocje (np. radość, smutek, niezadowolenie, złość, zdziwienie, nadzieję, obawę, współczucie); 14. stosuje zwroty i formy grzecznościowe; 15. dostosowuje styl wypowiedzi do sytuacji.

VI. Reagowanie w formie pisemnej.

poziom podstawowy	poziom rozszerzony
Uczeń reaguje w formie prostego tekstu pisanego (np. wiadomość, SMS, list prywatny, formularz, e-mail, komentarz, wpis na czacie/forum) w typowych sytuacjach:	Uczeń reaguje w formie w miarę złożonego tekstu pisanego w różnorodnych sytuacjach:
<ol style="list-style-type: none"> 1. przedstawia siebie i inne osoby; 2. nawiązuje kontakty towarzyskie; rozpoczyna, prowadzi i kończy rozmowę (np. podczas rozmowy na czacie); 3. uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia (np. wypełnia formularz/ankietę); 4. wyraża swoje opinie i uzasadnia je, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, wyraża wątpliwość; 5. wyraża i uzasadnia swoje upodobania, preferencje, intencje i pragnienia, pyta o upodobania, preferencje, intencje i pragnienia innych osób; 6. składa życzenia i gratulacje, odpowiada na życzenia i gratulacje; 7. zaprasza i odpowiada na zaproszenie; 8. proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje, zachęca; prowadzi proste negocjacje w sytuacjach życia codziennego; 9. prosi o radę i udziela rady; 	<ol style="list-style-type: none"> 1. przedstawia siebie i inne osoby; 2. nawiązuje kontakty towarzyskie; rozpoczyna, prowadzi i kończy rozmowę (np. podczas rozmowy na czacie); 3. uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia (np. wypełnia formularz/ankietę); 4. wyraża swoje opinie i uzasadnia je, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób, komentuje wypowiedzi uczestników dyskusji (np. na forum internetowym), wyraża wątpliwość; 5. wyraża i uzasadnia swoje upodobania, preferencje, intencje i pragnienia, pyta o upodobania, preferencje, intencje i pragnienia innych osób; 6. składa życzenia i gratulacje, odpowiada na życzenia i gratulacje; 7. zaprasza i odpowiada na zaproszenie; 8. proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje, zachęca; prowadzi negocjacje; 9. prosi o radę i udziela rady;

<p>10. pyta o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia; 11. ostrzega, nakazuje, zakazuje, instruuje; 12. wyraża prośbę oraz zgodę lub odmowę spełnienia prośby; 13. wyraża uczucia i emocje (np. radość, smutek, niezadowolenie, złość, zdziwienie, nadzieję, obawę, współczucie); 14. stosuje zwroty i formy grzecznościowe; 15. dostosowuje styl wypowiedzi do odbiorcy.</p>	<p>10. pyta o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia; 11. ostrzega, nakazuje, zakazuje, instruuje; 12. wyraża prośbę oraz zgodę lub odmowę spełnienia prośby; 13. wyraża uczucia i emocje (np. radość, smutek, niezadowolenie, złość, zdziwienie, nadzieję, obawę, współczucie); 14. stosuje zwroty i formy grzecznościowe; 15. dostosowuje styl i formę wypowiedzi do odbiorcy.</p>
---	---

VII. Przetwarzanie tekstu ustnie lub pisemnie.

poziom podstawowy	poziom rozszerzony
Uczeń przetwarza tekst ustnie lub pisemnie:	Uczeń przetwarza tekst ustnie lub pisemnie:
<ol style="list-style-type: none"> 1. przekazuje w języku obcym nowożytnym informacje zawarte w materiałach wizualnych (np. wykresach, mapach, symbolach, piktogramach) lub audiowizualnych (np. filmach, reklamach); 2. przekazuje w języku obcym nowożytnym lub w języku polskim informacje sformułowane w tym języku obcym; 3. przekazuje w języku obcym nowożytnym informacje sformułowane w języku polskim; 4. przedstawia publicznie w języku obcym wcześniej przygotowany materiał, np. prezentację, film. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. przekazuje w języku obcym nowożytnym informacje zawarte w materiałach wizualnych (np. wykresach, mapach, symbolach, piktogramach) lub audiowizualnych (np. filmach, reklamach); 2. przekazuje w języku obcym nowożytnym lub w języku polskim informacje sformułowane w tym języku obcym; 3. przekazuje w języku obcym nowożytnym informacje sformułowane w języku polskim; 4. przedstawia publicznie w języku obcym wcześniej przygotowany materiał, np. prezentację, film; 5. streszcza w języku obcym przeczytany tekst; 6. stosuje zmiany stylu lub formy tekstu.

VIII. Inne umiejętności.

poziom podstawowy	poziom rozszerzony
<ol style="list-style-type: none"> 1. Uczeń posiada podstawową wiedzę o krajach, społeczeństwach i kulturach społeczności, które posługują się danym językiem obcym nowożytnym, oraz o kraju ojczystym, z uwzględnieniem kontekstu lokalnego, europejskiego i globalnego; a także wykazuje świadomość związku między kulturą własną i obcą oraz wrażliwość międzykulturową; 2. uczeń dokonuje samooceny i wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem (np. korzystanie ze słownika, poprawianie błędów, prowadzenie notatek, stosowanie mnemotechnik, korzystanie z tekstów kultury w języku obcym nowożytnym); 3. uczeń współdziała w grupie (np. w lekcyjnych i pozalekcyjnych językowych pracach projektowych); 4. uczeń korzysta ze źródeł informacji w języku obcym nowożytnym (np. z encyklopedii, mediów, instrukcji obsługi), również za pomocą technologii informacyjno-komunikacyjnych; 5. uczeń stosuje strategie komunikacyjne (np. domyślanie się znaczenia wyrazów z kontekstu, identyfikowanie słów kluczy lub internacjonalizmów) i strategie kompensacyjne, w przypadku gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu (np. upraszczanie formy wypowiedzi, zastępowanie innym wyrazem, opis, wykorzystywanie środków niewerbalnych); 6. uczeń posiada świadomość językową (np. podobieństw i różnic między językami). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uczeń posiada wiedzę o krajach, społeczeństwach i kulturach społeczności, które posługują się danym językiem obcym nowożytnym, oraz o kraju ojczystym, z uwzględnieniem kontekstu lokalnego, europejskiego i globalnego; a także wykazuje świadomość związku między kulturą własną i obcą oraz wrażliwość międzykulturową; 2. uczeń dokonuje samooceny i wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem (np. korzystanie ze słownika, poprawianie błędów, prowadzenie notatek, stosowanie mnemotechnik, korzystanie z tekstów kultury w języku obcym nowożytnym); 3. uczeń współdziała w grupie (np. w lekcyjnych i pozalekcyjnych językowych pracach projektowych); 4. uczeń korzysta ze źródeł informacji w języku obcym nowożytnym (np. z encyklopedii, mediów, instrukcji obsługi), również za pomocą technologii informacyjno-komunikacyjnych; 5. uczeń stosuje strategie komunikacyjne (np. domyślanie się znaczenia wyrazów z kontekstu, identyfikowanie słów kluczy lub internacjonalizmów) i strategie kompensacyjne, w przypadku gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu (np. upraszczanie formy wypowiedzi, zastępowanie innym wyrazem, opis, wykorzystywanie środków niewerbalnych); 6) uczeń posiada świadomość językową (np. podobieństw i różnic między językami).

4 REALIZACJA PROGRAMU

4.1 Planowanie pracy dydaktycznej

Podczas planowania pracy dydaktycznej na dany rok szkolny niezbędne jest przygotowanie i przeprowadzenie diagnozy wstępnej uczniów, następnie opracowanie szczegółowego rozkładu materiału i/lub planu wynikowego oraz kryteriów oceniania postępów uczniów.

W kształceniu językowym na III etapie edukacyjnym szkoła ma obowiązek kształcenia uczniów w grupach o zbliżonym poziomie biegłości w zakresie obcego języka nowożytnego. Realizacja tego wymagania może się wiązać z podziałem klasy na grupy bądź stworzeniem grup językowych międzyoddziałowych. W tym celu, na początku roku szkolnego, należy przeprowadzić w klasie programowo najniższej **diagnozę wstępną**. Może ona przybrać dowolną formę w zależności od potrzeb i możliwości nauczyciela. Wydawcy podręczników na ogół proponują test diagnostyczny, tzw. *placement test* do serii wydawanych przez siebie kursów. Wybór takiego testu jest o tyle korzystny, że jest on dopasowany stopniem trudności do kolejnych części kursu. Przeprowadzenie takiej diagnozy umożliwi zatem nauczycielowi nie tylko podział uczniów na grupy o zbliżonym stopniu biegłości językowej, ale również wspomóże wybór odpowiednio dopasowanych pod względem stopnia trudności materiałów dydaktycznych.

Najczęściej diagnoza przybiera formę testu leksykalno-gramatycznego, niekiedy połączonego z testem sprawdzającym rozumienie ze słuchu i/lub tekstu czytanego. Można również poprosić uczniów o wypowiedź pisemną, np. w formie listu prywatnego, w której wykażą się swoimi umiejętnościami produktywnymi, zasobem słownictwa, struktur językowych czy poprawnością językową. Warto również uzupełnić wstępną diagnozę sprawdzeniem umiejętności komunikowania się uczniów w języku obcym.

My Perspectives – fragment przykładowego testu poziomującego:

Placement Test	A2+ → B2	A	Total Score ____ / 50
-----------------------	-----------------	----------	------------------------------

VOCABULARY SECTION

Choose the correct option to complete each sentence.

- 1 My dog is very _____. He learns new things really quickly.
a stressful b cheerful c smart
- 2 I think I have the _____. I have a high temperature and my whole body hurts.
a flu b stomachache c headache
- 3 I have a/an _____ in my chest and it hurts when I lie down.
a illness b injury c pain
- 4 In Poland, the school you graduate from before university is called _____.
a primary school b secondary school c state school
- 5 In our last match, I passed the ball to my _____ and she scored a goal.
a colleague b neighbour c teammate
- 6 One _____ of living in the countryside is the fresh air.
a challenge b advantage c conclusion

Kolejnym etapem planowania pracy dydaktycznej jest przygotowanie szczegółowego **rozkładu materiału** zwanego planem dydaktycznym. Stanowi on swego rodzaju zapis kolejnych tematów realizowanych według programu nauczania. Ma charakter pomocniczy w planowaniu pracy nauczyciela na dany rok szkolny. Jest też punktem odniesienia dla dyrektora szkoły podczas monitorowania i kontroli poprawności realizacji podstawy programowej, za którą jest odpowiedzialny. Nie ma obowiązku dosłownej realizacji przewidzianych w rozkładzie tematów i nauczyciel ma prawo go modyfikować w ciągu roku szkolnego w zależności od potrzeb i okoliczności.

Rozkład materiału zawiera następujące elementy: numer kolejny lekcji, temat, informację na temat zagadnień leksykalno-gramatycznych („wiedza”) realizowanych na danej lekcji, ćwiczonych umiejętnościach językowych („repcja” i „produkcja”) oraz innych umiejętnościach (kompetencje kluczowe, mediacja). Poza tym w rozkładzie powinny się znaleźć odnośniki do podstawowych i dodatkowych materiałów dydaktycznych pomocnych w realizacji tematu.

Przykład rozkładu materiału do podręcznika *My Perspectives 2*, poziom B1/B2:

PP 2018 (podst.: III.1.P, rozs.: III.1.R)	PP 2012 (podst.: IV.1.p, rozs.: IV.1.r)		Materiały podstawowe	Materiały dodatkowe
Moduł 1: In touch with your feelings				
1A				
In touch with your feelings. Ćwiczenia leksykalne. Wypowiedź ustna (opis ilustracji)				
Wiedza		Człowiek.	podręcznik: zad. 1–5, s. 13	zeszyt ćwiczeń: zad. 1–12, s. 8–9
podst. / rozs.: I.1	podst. / rozs.: 1.1	Opisywanie emocji.		
Repcja		Określanie kontekstu usłyszonej wypowiedzi (tylko w zeszyt ćwiczeń).		Photocopiables – książka nauczyciela, s. 187, 191 (1.3)
podst. / rozs.: II.4	podst. / rozs.: 2.5			
Produkcja		Opowiadanie o doświadczeniach z przeszłości.		
podst. / rozs.: IV.2	podst. / rozs.: 4.9			
Inne umiejętności		Wykorzystywanie technik samodzielnej pracy nad językiem oraz strategii komunikacyjnych i kompensacyjnych (praca ze słownikiem, domyślanie się znaczenia wyrazów z kontekstu), współpraca w parach.		
podst. / rozs.: X, XI, XIII	podst. / rozs.: 9, 10, 12			
1B				
Explorers. Rozumienie ze słuchu (dobieranie)				
Wiedza		Człowiek, świat przyrody.	podręcznik: zad. 1–4, s. 14	zeszyt ćwiczeń: zad. 1–6, s. 10
podst. / rozs.: I.1, I.13	podst. / rozs.: 1.1, 1.13			
Repcja		Określanie kontekstu wysłuchanej wypowiedzi, znajdowanie informacji w tekście słuchanym.		
II.4, II.5	2.3, 2.4			
Produkcja		Opis zwierząt i zachowań ludzi, wyrażanie i uzasadnianie swoich opinii, rozważanie sytuacji hipotetycznych.		
podst. / rozs.: IV.1, IV.6 rozs.: IV.10	podst. / rozs.: 4.1, 4.5			
Inne umiejętności		Wykorzystywanie strategii komunikacyjnych i kompensacyjnych (domyślanie się znaczenia wyrazów z kontekstu, identyfikowanie słów kluczy), współpraca w parach.		
podst. / rozs.: XI, XIII	podst. / rozs.: 10, 12			

Autor: Oskar Rożewicz
© Copyright by Nowa Era Sp. z o.o. 2019

TED TALKS
MY PERSPECTIVES

s. 7 / 48
nowa era

Tak przygotowany plan pracy dydaktycznej posłuży nauczycielowi do napisania scenariuszy kolejnych lekcji. Każda z nich powinna zaczynać się krótką **rozgrzewką**, o ile to możliwe nawiązującą do treści nauczania realizowanych na poprzedniej lekcji.

Następny etap lekcji służy przyswojeniu i utrwaleniu nowo poznanych struktur. Ćwiczenia zróżnicowane, zarówno pod względem formy, jak i stopnia trudności pomogą uczniom zapamiętać nowe treści i stosować je w odpowiednich kontekstach. Ważne, by uczniowie rozpoczęli od ćwiczeń wykonywanych pod kontrolą nauczyciela, a kończyli na ćwiczeniach wykonywanych samodzielnie.

Ostatnia faza lekcji to **podsumowanie i informacja zwrotna**. Warto poświęcić kilka minut na omówienie przebiegu lekcji. W czasie tego podsumowania uczniowie mogą samodzielnie wypunktować, czego się nauczyli, zaś nauczyciel może wskazać, które elementy są istotne. Można zachęcić uczniów do refleksji nad tym, co udało im się osiągnąć, a nad czym muszą jeszcze popracować. Jest to także dobry moment na to, by ocenić pracę uczniów na lekcji, omówić popełniane przez nich błędy oraz zadać pracę domową.

Plan wynikowy stanowi alternatywę dla rozkładu materiału. Zawiera on elementy podobne do opisanego wcześniej rozkładu, takie jak treści nauczania, środki dydaktyczne. Jest on jednak zorientowany na opis planowanych osiągnięć uczniów, ich postępów w nauce oraz standardy wymagań dotyczących wiadomości i umiejętności na danym poziomie. Wybór dokumentu zależy od wewnętrznych przepisów obowiązujących w szkole.

Kryteria oceniania to rodzaj umowy między nauczycielem i uczniem dotyczącej oceniania postępów w nauce. Celem stworzenia takiej umowy jest precyzyjna informacja przeznaczona dla ucznia i rodzica na temat wymagań, jakie musi spełnić, by otrzymać daną ocenę. Kryteria oceniania są skutecznym narzędziem samooceny ucznia, który, znając szczegółowe wymagania, może autonomicznie monitorować swój proces uczenia się. Uczeń wie, z jakiego zakresu materiału ma się przygotować i może sprawdzić, na jaką ocenę jest wystarczająco przygotowany, a czego musi się jeszcze nauczyć. Uczeń bierze odpowiedzialność za własny proces uczenia się, wyznacza cel, planuje pracę i dokonuje oceny poziomu przygotowania.

Dokument ten właściwy dla nauczanego przedmiotu, tj. języka angielskiego, musi być zgodny z wewnątrzszkolnymi zasadami oceniania obowiązującymi w danej placówce oraz z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 sierpnia 2017 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych.

4.2 Metody pracy

Współcześnie nauczyciel języka angielskiego ma do dyspozycji szeroki wachlarz metod pracy dydaktycznej. Dobór odpowiedniej metody w dużej mierze zależy od celów kształcenia na danej lekcji oraz indywidualnych różnic i specyficznych potrzeb uczniów w danej grupie. Skuteczne i zalecane jest różnicowanie metod pracy ze względu na specyficzne potrzeby indywidualne uczniów, jak również na ich charakterystykę jako przedstawicieli Pokolenia Z (*Post-Millennials*).

Realizację założeń podstawy programowej w zakresie zwiększania biegłości w posługiwaniu się językiem obcym umożliwiają **eklektyczne podejście komunikacyjne** łączące w sobie konwencjonalne i niekonwencjonalne elementy pracy z jednoczesnym uwzględnieniem konieczności rozwijania umiejętności komunikacji w języku obcym oraz precyzji i poprawności wypowiedzi. Istotne jest kreowanie odpowiednich sytuacji i takie organizowanie ćwiczeń lekcyjnych, by odzwierciedlały autentyczną sytuację językową, czyli wykorzystanie luki informacyjnej, stanowiącej uzasadnienie do nawiązania rozmowy w celu przekazania sobie pewnych informacji. Tego typu ćwiczenia bazują na dialogach, pracy w parach i w grupach, na symulacjach oraz odgrywaniu ról, a więc wymagają czynnej współpracy uczniów.

Nauczanie eklektyczne zaczerpnęło również z **metody dyrektywnej**, w której ogromne znaczenie ma w procesie nauczania i uczenia się bezpośredni kontakt z żywym, autentycznym językiem i kulturą kraju jego pochodzenia. Prowadzenie zajęć w małych grupach czy nauka gramatyki metodą indukcyjną wymusza na uczących się złożone procesy rozumowania, takie jak analiza, wnioskowanie, stawianie tez i badanie ich poprawności.

Obecne zwiększenie zainteresowania mediacją językową powoduje konieczność czerpania również z tradycyjnej **metody gramatyczno-tłumaczeniowej**. Tutaj, uczeń najpierw poznaje reguły budowy i zastosowania struktur gramatycznych, później zaś przechodzi do poznawania przykładów i ćwiczeń ich zastosowania.

Metoda audiolingwalna polega na mechanicznym wyrabianiu nawyków językowych poprzez wielokrotne powtarzanie materiału w odpowiednich sytuacjach, w ramach ćwiczeń kontrolowanych (*drills*). W ten sposób uczeń nabiera biegłości językowej w takich aspektach nauki języka, jak gramatyka, wymowa czy intonacja.

Metoda kognitywna zakłada twórcze poznawanie języka. Błąd postrzegany jest jako naturalny element procesu uczenia się. Uczeń ma szukać właściwych rozwiązań metodą prób i błędów, a rolą nauczyciela jest komentowanie i objaśnianie.

Metoda TPR (*total physical response*) zakłada naukę przez ruch i reagowanie całym ciałem. Od czasu do czasu zalecana jest również do pracy z młodzieżą liceum i technikum z uwagi na stosunkowo niski poziom stresu, jaki generuje. Korzystają z niej najbardziej uczniowie o inteligencji ruchowej, kinestetycy, ale dla wszystkich jest korzystna ze względu na relaks, jaki zapewnia i swoją dużą atrakcyjność.

Metoda naturalna przewiduje zbliżenie procesu nauki języka do naturalnej nauki rozumienia i mówienia w języku ojczystym. Nauka odbywa się poprzez zanurzenie w środowisku językowym. Pozwala ona na wyeliminowanie stresu jako czynnika utrudniającego akwizycję, a czasem wręcz utrudniającego lub uniemożliwiającego naukę.

Drama to kolejna metoda angażująca ucznia wraz z jego kompetencjami językowymi i pozajęzykowymi w odgrywanie scenek, ról, wcielanie się w różne postaci, improwizację. W tej

metodzie konieczna jest współpraca z innymi, wyrażanie emocji, np. podczas przygotowywania inscenizacji. Jest ona dobra dla osób nieśmiałych, które często z większą swobodą wcielają się w przydzieloną rolę, niż wypowiadają się w swoim imieniu. Dzięki tej metodzie można ćwiczyć różnice w stylach mówienia dopasowanych do/uzależnionych od rozmówcy czy sytuacji. Zachodzi wtedy autentyczna komunikacja poprzez praktyczne wykorzystanie języka.

Metoda projektu jest jedną z najbardziej propagowanych metod pracy, spełniającą oczekiwania podstawy programowej kształcenia ogólnego. Łączy w sobie koncepcję interdyscyplinarności, zastosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych, wykazania się kreatywnością, myśleniem krytycznym czy umiejętnościami szeroko pojętej komunikacji, a wszystko to zrealizowane za pomocą narzędzia, jakim jest język obcy. Projekt przygotowywany indywidualnie lub w grupie daje uczniom dużą autonomię w wyborze tematu, treści, formy pracy i sposobu prezentacji gotowego produktu. Praca nad projektem na ogół przebiega w trzech etapach. Zaczyna się od wyboru tematu, przydziału ról, podziału pracy, rozdelenia pracy w zespole. Następnie uczniowie indywidualnie lub grupowo zbierają i opracowują materiały oraz przygotowują projekt w wybranej formie. Końcowa faza przewiduje przedstawienie projektu i jego ewaluację.

Praca nad projektem może odbywać się w szkole (klasa, biblioteka, pracownia internetowa) lub poza szkołą (biblioteki, muzea, galerie itp.) lub w domu przy komputerze, co wymaga od uczniów pewnej przedsiębiorczości i kreatywności, a także samodyscypliny i zarządzania sobą w czasie.

Praca nad projektem wymaga od uczniów takich umiejętności, jak zbieranie informacji z różnych źródeł (internet, czasopisma, publikacje książkowe, wywiady), selekcja, porządkowanie materiałów i opracowanie ich według określonych kryteriów. Ponadto, uczniowie muszą zorganizować własną pracę, a także współpracować z innymi członkami zespołu. Wymaga to umiejętności komunikacji, rozwiązywania problemów, podejmowania ryzyka. Poza tym, pozytywną cechą tej metody jest możliwość wykorzystania przez uczniów swoich kompetencji w dziedzinach niezwiązanych z nauką języka, np. grafika komputerowa, fotografia itp. Korzystne jest to zwłaszcza dla uczniów, którzy nie radzą sobie dobrze z nauką języka. W tej metodzie inne ich umiejętności okazują się kluczowe dla realizacji zadania.

Nie należy zapominać, że w tym przypadku projekt jest metodą nauki języka angielskiego, która pozwala przetestować nabyte umiejętności językowe w praktyce, zaś wykorzystanie technologii informacyjnej i komunikacyjnej w dostępie do żywego, autentycznego języka w internecie i mediach jest nieocenione.

Rolą nauczyciela w tej metodzie jest wspieranie, pomoc i koordynowanie kolejnych etapów realizacji projektu. Nauczyciel może dokonać oceny projektu lub może ona stanowić ewaluację rówieśniczą w ramach grupy projektowej lub klasowej.

4.3 Formy pracy

Program zakłada następujące formy pracy: praca z klasą, praca w grupach, praca w parach (otwartych/zamkniętych) i praca indywidualna.

Każda z wymienionych form ma swoje zastosowanie na lekcji i służy realizacji określonych celów. Praca z **całą klasą** może być wykorzystana do wprowadzenia nowego materiału, omówienia jakiegoś zagadnienia. Wtedy nauczyciel zadaje pytania, prowokuje do odpowiedzi, uczniowie zaś odpowiadają i komentują. Z kolei **praca indywidualna**, to na przykład uzupełnianie zdań, czytanie tekstu i wykonywanie zadań na jego podstawie albo też przygotowanie się do ćwiczeń komunikacyjnych. Jej zaletą jest umożliwienie uczniom pracy we własnym tempie i według swoich możliwości. Zdarza się więc, że niektórzy uczniowie kończą wykonywanie ćwiczeń znacznie wcześniej niż pozostali. Warto zatem mieć dodatkowe zadania dla uczniów pracujących szybciej albo też różnicować stopień trudności zadań. Pozwoli to nauczycielowi uniknąć problemów z dyscypliną, uczniom zaś poszerzyć swoje umiejętności językowe.

Realizacji najważniejszego celu, jakim jest rozwój kompetencji komunikacyjnej, służy **praca w parach**, zwłaszcza przy wykonywaniu zadań z luką informacyjną. Jest to sytuacja najbardziej zbliżona do autentycznej, kiedy rozmówcy różnią się informacjami, którymi dysponują. Wtedy na podstawie pytań i odpowiedzi mogą wymieniać się nimi. W sytuacji klasowej uczniowie mogą też prowadzić krótkie dialogi między sobą, jak również prezentować je na forum klasy („pary otwarte”). Zdarza się, iż niektórzy czują treść przed mówieniem wobec większej grupy słuchających, więc trzeba im dać czas na oswojenie się z publicznymi wystąpieniami i tak organizować pracę, aby wszyscy mogli pracować w parach („pary zamknięte”). Niewskazane jest, aby uczniowie pracowali ciągle w tych samych parach, szczególnie takich, gdzie występuje duża różnica umiejętności, gdyż oznaczałoby to, że jeden z uczniów jest ciągle aktywny, a drugi pozostaje bierny. Ponadto, uczniowie zmuszeni do zmiany rozmówców uczą się współdziałania, elastycznych zachowań, przystosowania do nowej sytuacji i wykazywania różnymi umiejętnościami, np. negocjowania czy osiągnięcia kompromisu.

Podobne zalety, jak praca w parach, ma **praca w grupach**, najlepiej 3–4-osobowych. Można ją wykorzystać do rozwiązywania zadań problemowych, dyskusji, a także prac projektowych. Wymaga ona, a zarazem uczy, umiejętności współdziałania w zespole, odpowiedzialności za realizację podjętego zadania oraz swobody w wyborze sposobów jego wykonania. Każdy uczeń ma też szansę podzielenia się z innymi swoją wiedzą i umiejętnościami oraz nauczenia się czegoś od nich.

Obie formy pracy, w parach i w grupach, wymagają od ucznia samodzielności w działaniu, aktywnej postawy, bez odwoływania się do nauczyciela i czekania na jego polecenia. Oczywiście, nie wszyscy uczniowie tak samo chętnie podchodzą do zadań zespołowych, więc warto różnicować formy aktywności, co zdecydowanie poprawia dynamikę zajęć, zwiększa motywację oraz pozwala uniknąć zdominowania komunikacji przez nauczyciela, wprowadzając naturalne językowo sytuacje w klasie.

4.4 Techniki nauczania

Wszystkie techniki stosowane na lekcji języka angielskiego mają na celu rozwijanie sprawności słuchania, czytania, pisania i mówienia. Ponadto służą wprowadzaniu, ćwiczeniu i utrwalaniu materiału językowego. Do rozwijania sprawności receptywnych, czyli słuchania i czytania, wskazane jest stosowanie nie tylko materiałów pisanych na potrzeby podręcznika, ale różnych rodzajów tekstów źródłowych odpowiednio dostosowanych do możliwości uczniów. Można wykorzystać nagrania wywiadów, reklam, ogłoszeń, fragmentów relacji z wydarzeń sportowych, wiadomości telewizyjnych czy filmów. Niektórzy uczniowie mają kłopot ze zrozumieniem tekstu odtwarzanego z płyty, gdyż brakuje im wsparcia wizualnego. W naturalnej komunikacji zachowanie rozmówcy, jego gesty, otoczenie, w którym się znajduje, w znacznym stopniu ułatwiają zrozumienie komunikatu. Stąd tak ważne jest przygotowanie uczniów do słuchania, poprzez wykorzystanie ilustracji, zdjęć czy kluczowych wyrazów.

Uczniowie muszą umieć rozróżniać dwa rodzaje słuchania. Jedno ma na celu zrozumienie ogólnego sensu tekstu, a drugie zrozumienie szczegółowych informacji. Efektywne słuchanie w celu zrozumienia ogólnego sensu wymaga umiejętności rozpoznawania słów kluczowych oraz związków między poszczególnymi częściami tekstu, a także umiejętności domyślania się. W celu wychycenia szczegółowej informacji uczniowie powinni umieć rozpoznać kluczową część tekstu oraz odtworzyć sens informacji w niej zawartej. W podręcznikach zadania polegające na słuchaniu często stanowią wstęp do ćwiczeń w mówieniu czy pisaniu. Jest to odzwierciedlenie realnych sytuacji, kiedy na przykład słuchając wykładu, robimy notatki, które wykorzystujemy następnie w dyskusji albo na ich podstawie streszczamy wypowiedź wykładowcy. W rzeczywistości sprawności zazwyczaj występują w sposób zintegrowany i tak też należy je ćwiczyć w sytuacjach klasowych.

Oprócz tekstów zawartych w podręczniku do nauki czytania przydadzą się ulotki, broszury, gazety, czasopisma czy uproszczone lektury (*graded readers*), które pomogą uczniowi w rozumieniu tekstów użytkowych, prasowych i literackich. Należy uświadomić uczniom, że są różne rodzaje czytania. Między innymi tzw. *scanning*, czyli szybkie przeglądanie tekstu w celu wyszukania konkretnej informacji; *skimming* – pobieżne przeglądanie tekstu w celu zorientowania się w jego ogólnej zawartości, zaś trzeci typ to dokładne czytanie w celu zrozumienia szczegółów. W skanowaniu tekstu pomoże znajomość słownictwa odnoszącego się do interesującego nas zagadnienia i umiejętność rozpoznawania słów kluczowych, która przydaje się w pobieżnym czytaniu. Natomiast czytanie w celu zrozumienia szczegółów wymaga niekiedy skorzystania ze słownika w celu dokładnego przetłumaczenia tekstu.

Mówienie to na ogół ostatnia ze sprawności językowych, w jakich uczeń zysuje biegłość. Wymaga ona zintegrowania wiedzy i różnych umiejętności językowych i pozajęzykowych, tak by powstał poprawny, a przede wszystkim zrozumiały komunikat właściwie osadzony w kontekście. Na wczesnych etapach kształcenia językowego niezbędne jest wykorzystywanie modeli rozmów lub wypowiedzi ustnych dostępnych w podręcznikach czy materiałach uzupełniających przeznaczonych do powtarzania i utrwalania potrzebnych zwrotów oraz ćwiczenia wy-

mowy i intonacji. W nauczaniu języka angielskiego trzeba zapewnić uczniom takie ćwiczenia, które pozwolą im na swobodne poruszanie się po rejestrze językowym w zależności od kontekstu wypowiedzi. Muszą poznać i utrwalić wyznaczniki stylu formalnego i potocznego, tak by swobodnie wypowiadali się w sytuacjach życia codziennego. Warto korzystać z każdej okazji, która pozwoli uczniom wypowiadać się w czasie lekcji podczas dowolnych ćwiczeń w parach, grupach czy zespole klasowym, gdyż umożliwi to uczniom uzyskanie większej pewności siebie i swobody w mówieniu w języku angielskim, a rozmowy z odgrywaniem roli czy odgrywanie miniscenek będą doskonałym uzupełnieniem.

Uczenie się **pisania** ma pomóc uczniowi w nabyciu umiejętności tworzenia różnych tekstów użytkowych (np. tekstu na pocztówce, zaproszenia, listu prywatnego czy formalnego), jak również wypowiadania się na interesujące go tematy w formie opowiadania, opisu, recenzji itp. W rozwijaniu tej umiejętności z pewnością pomocne jest wzorowanie się na tekstach modelowych, przygotowywanie planu wypowiedzi, prowadzenie korespondencji z rówieśnikami z zagranicy czy też czytanie i poprawianie prac kolegów, a także streszczanie przeczytanych tekstów.

Rozwój poszczególnych sprawności jest możliwy dzięki opanowaniu odpowiedniego **zasobu słownictwa** i znajomości **struktur gramatycznych**, które decydują o poprawności komunikatu, zarówno ustnego, jak i pisemnego. Poprzez dobór odpowiednich ćwiczeń można pomóc uczniowi w zapamiętaniu i utrwaleniu słownictwa, jak również poprawnym stosowaniu wyrazów w kontekście i związkach frazeologicznych. Uczniowie powinni dbać o notowanie nowo poznanych wyrazów, sortowanie ich według kategorii, częste powtarzanie oraz tworzenie zdań z nimi. Na poziomie szkoły ponadpodstawowej niezbędna jest umiejętność korzystania ze słownika.

Skuteczne porozumiewanie się, a także stosowanie języka w mediacji wymaga umiejętności poprawnego zastosowania określonych **struktur gramatycznych**. Wprowadzanie nowych struktur gramatycznych może odbywać się metodą indukcji, czyli samodzielnego odkrywania przez uczniów reguł gramatycznych na podstawie przykładowych zdań, lub metodą dedukcji, czyli tworzenia przykładowych zdań na podstawie podanej reguły. W nauce gramatyki oba sposoby mają swoje zastosowanie ze względu na dostosowanie technik nauczania do indywidualnych potrzeb uczniów. Niektórzy z nich potrzebują gotowych reguł, aby zrozumieć dane zagadnienie, inni zaś wolą spekulowanie i samodzielne rozwiązywanie problemów. Ważne, aby uczniowie mieli odpowiednio dużo sposobności do wyćwiczenia danej struktury poprzez ćwiczenia typu *drills*, tzw. dryle językowe, zadania z uzupełnianiem luk, wybór prawidłowej formy w testach wielokrotnego wyboru itp.

Odpowiednią ilość czasu należy przeznaczyć na **doskonalenie wymowy**. Wprowadzanie nowych słów powinno łączyć się ze zwróceniem uwagi na akcent wyrazowy i wymowę dźwięków. To samo dotyczy poszerzania wiedzy uczniów o tym, jak umiejscowienie głównego akcentu w zdaniu wpływa na zmianę występujących w nim dźwięków. Ułatwia to uczniom zrozumienie języka mówionego oraz rozwijanie umiejętności słuchania. W nauce wymowy

wskazane jest powtarzanie za modelem, a także słuchanie różnorodnych programów radiowych czy telewizyjnych.

4.5 Przygotowanie do egzaminu maturalnego

Jednym z celów tego programu jest przygotowanie uczniów do egzaminu maturalnego z języka angielskiego na poziomie rozszerzonym. Dlatego warto zwrócić szczególną uwagę na ćwiczenie technik egzaminacyjnych. Należy pamiętać jednak o tym, że sukces na egzaminie maturalnym nie wynika wyłącznie z opanowania strategii rozwiązywania zadań egzaminacyjnych, ale jest wypadkową dobrze ugruntowanej wiedzy i biegłości językowej oraz znajomości technik egzaminacyjnych i opanowania procedur egzaminacyjnych. Uczniowie, którzy poznali już techniki egzaminacyjne i oswoili się z nimi, mają zwiększone poczucie bezpieczeństwa, co w rezultacie daje większy komfort pracy podczas egzaminu i pozwala osiągnąć lepsze wyniki.

Przykładowe zestawienie realizacji zadań typu maturalnego w podręcznikach serii *My Perspectives* (str. 28–29):

My Perspectives 2 poziom B1/B2

Egzamin pisemny		Egzamin ustny – bez określania poziomu					
	Rozumienie ze słuchu	Rozumienie tekstu pisanego	Znajomość środków językowych	Wypowiedź pisemna	Rozmowa z odgrywaniem roli	Opis ilustracji	Rozmowa na podstawie materiału stymulującego
Rozdział 4 Remote control							
4B	ćwiczenie 7, s. 64 – <i>dobieranie</i>						
4D		ćwiczenie 4, s. 66 – <i>dobieranie</i> , ćwiczenie 5, s. 66 – <i>wielokrotny wybór</i>					
4E		ćwiczenie 5, s. 69 – <i>dobieranie</i>				ćwiczenie 8, s. 69	
4F							ćwiczenie 5, s. 72
4G							
Skills Review		ćwiczenie 7, s. 75 – <i>dobieranie</i>	ćwiczenia 1–6, s. 74	ćwiczenie 4, s. 73 – <i>list formalny</i> ćwiczenie 9, s. 75 – <i>list prywatny</i>		ćwiczenie 8, s. 75	
Lexical exercises			ćwiczenia 1–6, s. 79 tłumaczenie fragmentów zdań, słowotwórstwo, uzupełnianie luk, uzupełnianie zdań				
Writing Guide Unit 4				s. 153 – <i>list formalny z sugestią</i>			

My Perspectives 3 poziom B2

Egzamin pisemny				Egzamin ustny – bez określania poziomu			
	Rozumienie ze słuchu	Rozumienie tekstu pisanego	Znajomość środków językowych	Wypowiedź pisemna	Rozmowa z odgrywaniem roli	Opis ilustracji	Rozmowa na podstawie materiału stymulującego
Rozdział 2 Effective communication							
2A						ćwiczenie 2, s. 29	
2B	ćwiczenie 4, s. 30 – <i>dobieranie</i>						
2C			ćwiczenie 5, s. 31 – <i>transformacje zdań</i>				
2D		ćwiczenie 3, s. 32 – <i>wielokrotny wybór</i>			ćwiczenie 1, s. 32		
2E			ćwiczenie 9, s. 35 – <i>tłumaczenie fragmentów zdań,</i> ćwiczenie 10, s. 35 – <i>transformacje zdań</i>				
2F			ćwiczenie 2, s. 38		ćwiczenie 3, s. 38		
2G				ćwiczenie 5, s. 39 – <i>list formalny</i>			
Skills Review 2		ćwiczenie 7, s. 41 – <i>dobieranie</i>	ćwiczenia 1–6, s. 40	ćwiczenie 9 s. 41 – <i>list formalny</i>		ćwiczenie 8, s. 41	
Lexical exercises			ćwiczenia 1–4, s. 45 – <i>wybór wielokrotny, tłumaczenie fragmentów zdań, uzupełnianie fragmentów zdań, słownictwo</i>				
Writing Guide Unit 2				s. 151 – <i>list formalny – reklamacja</i>			

Z uwagi na fakt, iż nowy informator maturalny zostanie opublikowany dopiero w 2021 roku, można wstrzymać się z udzielaniem uczniom precyzyjnych informacji do czasu ich uzyskania, tzn. na dwa lata przed planowanym egzaminem. Jednak osvajanie uczniów z egzaminem maturalnym można rozpocząć już od pierwszego roku nauki w liceum i technikum, dlatego też bardzo ważne jest wybranie takich materiałów dydaktycznych, które od początku zapewnią możliwość wykonywania zadań typu maturalnego. Ponieważ program zakłada spiralne podejście do nauki języka, można ćwiczyć z uczniami te same formy, zwiększając w ten sposób poziom wymagań podczas realizacji określonych typów zadań. Uczniowie powinni tworzyć coraz bardziej rozbudowane wypowiedzi pisemne lub ustne z zastosowaniem coraz bardziej urozmaiconych środków językowych. Należy zatem od początku oswajać uczniów z zadaniami, z którymi spotkają się podczas egzaminów maturalnych, ustnych i pisemnych, w czasie pracy nad słownictwem, gramatyką czy sprawnościami językowymi. Natomiast w klasie czwartej w liceum i piątej w technikum przygotowanie do matury należy zacząć od pokazania uczniom formy egzaminu oraz omówienia wymagań egzaminacyjnych. Uczniowie znają już typowe zadania egzaminacyjne, dlatego też dodatkowo należy omówić strukturę egzaminu ustnego i pisemnego, wymagania na poszczególnych poziomach i kryteria oceniania. Dobrze jest podać uczniom źródła informacji na temat egzaminu, np. adresy internetowe Centralnej Komisji Egzaminacyjnej oraz okręgowych komisji egzaminacyjnych właściwych dla ich regionu oraz powiedzieć o informacjach, arkuszach archiwalnych, procedurach i wymaganiach, jakie można tam znaleźć.

W klasie programowo najwyższej trzeba umożliwić uczniom przystąpienie do próbnego egzaminu maturalnego z języka angielskiego w formie pisemnej i ustnej. Może być on przygotowany przez nauczycieli języka angielskiego w szkole, można także skorzystać z propozycji egzaminów próbnych przygotowanych przez władze oświatowe czy wydawnictwa. Podczas egzaminu uczniowie zapoznają się z jego formą oraz nauczą się, jak efektywnie gospodarować czasem przeznaczonym na wykonanie poszczególnych zadań w warunkach zbliżonych do właściwego egzaminu maturalnego.

Strategie zdawania egzaminu można ćwiczyć, wykorzystując materiały zawarte w podręczniku, zeszytach ćwiczeń, jeśli takie są, lub czerpać dodatkowo z zasobów internetowych dla nauczycieli czy informatora CKE.

W przypadku egzaminu pisemnego należy zwrócić uczniom uwagę na: *efektywne rozplanowanie czasu przeznaczonego na wykonanie zadań, dokładną analizę poleceń i treści zadań, planowanie wypowiedzi pisemnej i utrzymanie się w określonym limicie słów, wypracowanie skutecznych sposobów rozwiązywania zadań testowych.*

Jeśli chodzi o egzamin ustny, warto wyćwiczyć: *uwagę słuchanie poleceń i odpowiadanie na pytania zgodnie z ich treścią, utrzymywanie kontaktu wzrokowego, wypowiadanie się głośno i wyraźnie, udzielanie wyczerpujących odpowiedzi, stosowanie urozmaiconego słownictwa i struktur gramatycznych, płynną wymowę i unikanie nie-naturalnych przerw.*

Trzeba uświadomić uczniom, że jeśli chcą osiągnąć najlepsze efekty, oprócz pracy w szkole, na lekcjach, powinni pracować samodzielnie w domu.

Wspomniany już informator maturalny, którego publikacja jest przewidziana na rok 2021, szczegółowo określi strukturę egzaminu, typy zadań i wymagania. Tymczasem na podstawie wytycznych określających formę egzaminu ósmoklasisty oraz wymagań zawartych w podstawie programowej przewidywać już można, jakie umiejętności będą testowane, a także w jakiej formie będą one sprawdzane. Spodziewać się można nowych typów zadań wymagających przetwarzania informacji, myślenia krytycznego, ćwiczeń mediacyjnych i zadań otwartych. Jako że podstawa programowa w wariantcie III.1.R szczegółowo określa poziom biegłości w posługiwaniu się językiem obcym i przewiduje umiejętności produktywne na poziomie B2+, a receptywne na poziomie C1, ten poziom wymagań spodziewany jest na maturze z języka angielskiego na poziomie rozszerzonym.

4.6 Poszerzanie ogólnej wiedzy ucznia

Podstawa programowa postrzega język obcy jako narzędzie, które służy nie tylko komunikacji. Poprzez komunikację umożliwia lepsze poznanie siebie, innych ludzi, kultur oraz całego otaczającego nas świata. Nauczyciel ma tworzyć i wykorzystywać takie zadania językowe, które pokażą uczniom przydatność języka angielskiego do realizacji własnych celów komunikacyjnych. Ma też kreować takie sytuacje, które będą sprzyjać poznawaniu i rozwijaniu przez uczniów własnych zainteresowań i pasji. Wszystkie te działania mają uświadomić uczniom znaczenie języków obcych w różnych dziedzinach życia społecznego, w tym pracy, również w kontekście własnej ścieżki kariery zawodowej.

Duże znaczenie dla rozwoju młodego człowieka, a także jego sukcesów w życiu dorosłym ma nabywanie kompetencji społecznych, takich jak komunikacja i współpraca w grupie, w tym w środowiskach wirtualnych, udział w projektach indywidualnych bądź zespołowych czy organizacja i zarządzanie projektami. Nauka języka obcego stwarza mnóstwo okazji do rozwijania kompetencji społecznych poprzez różne rodzaje interakcji: nauczyciel – uczeń, uczeń – uczeń.

W rozwoju społecznym młodego człowieka bardzo ważne jest kształtowanie postawy obywatelskiej, postawy poszanowania tradycji i kultury własnego narodu, a także postawy poszanowania dla innych kultur i tradycji. Kształcenie i wychowanie w liceum ogólnokształcącym i technikum sprzyja rozwijaniu postaw obywatelskich i patriotycznych uczniów, a wykorzystanie zajęć z języka obcego z powodzeniem może służyć rozwijaniu wrażliwości międzykulturowej oraz kształtowaniu postawy ciekawości, tolerancji i otwartości wobec innych kultur, niekoniecznie tylko tych związanych z językiem docelowym. Należy zachęcać uczniów do refleksji nad zjawiskami typowymi dla kultur innych niż własna, do stosowania odniesień do kultury, tradycji i historii kraju pochodzenia uczniów. Trzeba zadbać również o to poprzez tworzenie odpowiednich sytuacji komunikacyjnych w taki sposób, by uczniowie mogli rozwijać umiejętności interkulturowe. Takim działaniom wychowawczym sprzyja zachęcanie uczniów do pracy własnej z wykorzystaniem filmów, zasobów internetu, książek, komunikatorów i mediów społecznościowych. Szkoła powinna organizować wydarzenia związane z językiem angielskim, np. konkursy, wystawy, seanse filmowe, spotkania czytelnicze itp. Warto brać udział w programach europejskich typu eTwinning, czy Erasmus+ umożliwiających uczniom kontakt z rodzimymi użytkownikami języka angielskiego lub innymi użytkownikami tego języka jako narzędzia komunikacji.

Ponieważ środki społecznego przekazu odgrywają ogromną rolę w życiu społecznym i indywidualnym ludzi, każdy nauczyciel powinien poświęcić dużo uwagi edukacji medialnej, czyli wychowaniu uczniów do właściwego odbioru i wykorzystania mediów. Nauczyciel języka angielskiego, pracując z tekstem, może stworzyć wiele okazji do takiej pracy, by uczeń rozwijał umiejętności myślenia krytycznego, analizowania treści, odczytywania intencji autora/nadawcy tekstu czy zwracania uwagi na pozajęzykowe elementy przekazu.

4.7 Rozwijanie umiejętności samodzielnego uczenia się

Zgodnie z założeniami podstawy programowej absolwent liceum i technikum ma być przygotowany do autonomicznego procesu nauki przez całe życie. Uczniowie liceum ogólnokształcącego i technikum mają już z pewnością wypracowane własne style uczenia się i pewną autonomię w tym zakresie. Zadaniem szkoły jest jednak dalsze zachęcanie i przygotowanie uczniów do przejmowania odpowiedzialności za swoją naukę. Specyfika lekcji języka obcego sprzyja takim działaniom. Opisana wcześniej metoda projektu czy wykorzystywanie kryteriów oceniania do monitorowania swoich postępów doskonale się do realizacji tego celu nadają.

Język obcy jako narzędzie komunikacji wymaga umiejętności podejmowania inicjatywy oraz radzenia sobie w naturalnych sytuacjach komunikacyjnych, często innych od sytuacji kontrolowanych na lekcji. Te umiejętności właściwe są osobom, które są do tego przygotowane poprzez odpowiednie ćwiczenia, mają poczucie pewności siebie, zaufanie do swoich możliwości i gotowość mierzenia się z trudnościami oraz do ich pokonywania. Zatem celem procesu nauczania języka obcego jest wyposażenie ucznia w te umiejętności. Cel ten można osiągnąć jedynie wówczas, gdy traktujemy ucznia jako podmiot procesu dydaktycznego i dostosowujemy wszelkie zabiegi dydaktyczne do jego potrzeb i możliwości.

Każdy zespół uczniowski jest zróżnicowany pod względem takich zmiennych, jak indywidualne style uczenia się, zainteresowania, motywacja, umiejętności, potrzeby, cele itp. Dlatego też nauczyciel nie jest w stanie zastosować takich narzędzi i metod pracy, które odpowiadałyby wszystkim uczniom w jednakowym stopniu. Rozwiązaniem korzystnym dla wszystkich zainteresowanych jest zatem wprowadzanie coraz większej autonomii na lekcjach.

Takie podejście wymaga przyjęcia odmiennej od tradycyjnej perspektywy w odniesieniu do roli nauczyciela i ucznia w procesie organizacji pracy. Nauczyciel traci część kontroli nad przebiegiem procesu uczenia się na rzecz uczniów. Nie jest on już jego jedynym organizatorem i planistą. Natomiast uczeń porzuca tradycyjną rolę wykonawcy poleceń, sprowadzając się do wykonywania rutynowych czynności. Niektórzy uczniowie mogą czuć się niekomfortowo w tej sytuacji. Wymaga ona od nich bowiem większego zaangażowania i pewniej dojrzałości do podejmowania decyzji i planowania własnej pracy, a zarazem jej monitorowania. Uczeń musi mieć świadomość, że efekty procesu kształcenia zależą od niego. Nauczyciel w tym podejściu musi przeorganizować system działań na lekcji tak, by dać uczniom więcej zadań opierających się na pracy w parach i grupach. Musi być gotowy do stopniowego przekazywania kontroli i wspierania uczniów w ich wysiłkach oraz monitorowaniu postępów. Wprowadzenie pełnej autonomii do programu zajęć nie jest możliwe ze względu na ramy podstawy programowej czy wymagania egzaminów zewnętrznych. Nie mniej jednak stawianie przed uczniami wyzwań, zachęcanie ich do wyznaczania sobie indywidualnych, coraz ambitniejszych celów jest wskazane.

Nauczyciel powinien zwrócić uwagę uczniów na następujące elementy autonomii: *zasady efektywnego uczenia się – planowanie, systematyczność, samodyscyplina, poszukiwanie, wykorzystywanie i weryfikowanie różnych źródeł informacji i pomocy naukowych, refleksja nad swoimi mocnymi i słabymi stronami w procesie uczenia się, konstruktywna samoocena i analiza swoich osiągnięć i porażek.*

Można to osiągnąć przez:

dyskusję o tym, czego lubię, a czego nie lubię się uczyć i dlaczego; w czym czuję się dobrze, a w czym słabo – sprawności językowe; wypełnianie kwestionariuszy i ankiet celem poznania preferowanych stylów uczenia się; samoocenę prac pisemnych, wypowiedzi ustnych czy prac nad projektem; korzystanie ze wskazówek, modeli tworzenia wypowiedzi pisemnych i ustnych, sposobów prowadzenia notatek, sposobów uczenia się słownictwa i gramatyki; wskazanie uczniom źródeł informacji – serwisów internetowych dla uczących się języka angielskiego; zapoznanie uczniów z zasobami biblioteki szkolnej, stworzenie uczniom okazji do wymiany źródeł informacji i metod pracy, z których korzystają.

Ćwiczeniem, które zawsze budzi pozytywne emocje wśród uczniów jest „dowolne” zadanie domowe. Nauczyciel określa czas, np. 15–20 min, który uczniowie mają poświęcić dowolnej formie pracy nad językiem. Może to być zrobienie ćwiczeń, przeczytanie tekstu, obejrzenie fragmentu filmu w języku angielskim, wyszukanie informacji na anglojęzycznych stronach internetowych, przetłumaczenie tekstu ulubionej piosenki itp. Na kolejnej lekcji uczniowie zdają relację z tego, czym się zajmowali.

Wiele z omówionych w tym programie metod, technik i form pracy wykorzystywanych w toku nauczania języka obcego służy rozwianiu samodzielności uczniów. Ta zaś ma bezpośredni wpływ na efekty pracy ucznia. Zachowania autonomiczne będą pomocne uczniom w przyszłości, gdy zaczną funkcjonować w dorosłym życiu.

4.8 Materiały dydaktyczne

4.8.1 Podstawowe pomoce dydaktyczne

Do podstawowych pomocy dydaktycznych należą: podręcznik, zeszyt ćwiczeń, nagrania audio, tablica, i/lub zestaw – komputer, rzutnik, głośniki. Wybór podręcznika jest zadaniem nauczyciela. Kurs musi być zgodny z programem nauczania, tak by móc skutecznie zrealizować cele podstawy programowej. Przy jego wyborze istotne jest sprawdzenie poziomu materiałów, by odpowiadał umiejętnościom grupy. Podręcznik może być podstawą codziennej pracy, jednak nie można się do niego ograniczać, gdy mamy spełniać cele kształcenia ogólnego.

Dodatkowe pomoce dydaktyczne

Dodatkowe pomoce i materiały dydaktyczne mogą być wykorzystywane do uzupełnienia lekcji, jako materiał powtórkowy lub materiał do samokształcenia w ramach zadania domowego czy pracy na lekcji. Należą do nich między innymi słowniki, encyklopedie, leksykony, podręcz-

niki do nauki gramatyki i słownictwa, prasa w języku angielskim – również pisma przeznaczone dla uczących się języka, książki w wersji oryginalnej i uproszczonej, broszury, informatory, ulotki, mapy itp., materiały pochodzące z internetu, płyty DVD, oprogramowanie kursu do tablicy interaktywnej.

Wykorzystanie słowników jest pomocne w pracy nad nowym słownictwem – szukanie znaczeń, kontekstu, w jakim można dane wyrażenia stosować, słowotwórstwo – szukanie wyrazów pochodnych, związki frazeologiczne i poprawność zapisu.

Dostęp do książek w języku angielskim i ich wykorzystanie w wersji oryginalnej i uproszczonej daje możliwość rozwijania umiejętności językowych i pozajęzykowych. Mogą być też czytane w języku polskim, a omawiane w języku angielskim, chociaż na tym poziomie biegłości językowej można już oczekiwać od uczniów lektury wybranych pozycji w wersji oryginalnej. Uczniowie mogą streszczać fabułę, charakteryzować bohaterów, wyrażać opinie na temat lektury z grupą/klasą, dyskutować na tematy poruszane w książkach, pisać recenzje.

Książki warto zgromadzić w szkolnej bibliotece i zachęcać uczniów do korzystania z nich. Można wpisać czytanie lektur do rozkładu materiału jako zadanie obowiązkowe, ale można również potraktować to jako zadanie dodatkowe dla osób chętnych, nagradzane pozytywną oceną. Nie należy karać uczniów za brak chęci do czytania złą oceną. Wywołać to może efekt zniechęcenia, a nawet poczucie porażki.

4.8.2 Technologie informacyjno-komunikacyjne

W niniejszym programie wielokrotnie pojawia się wzmianka o korzystaniu z technologii informacyjno-komunikacyjnych. Podstawa programowa nakłada na szkołę obowiązek stworzenia uczniom warunków do nabywania wiedzy i umiejętności potrzebnych do rozwiązywania problemów z wykorzystaniem metod i technik wywodzących się z informatyki, w tym logicznego i algorytmicznego myślenia, programowania, posługiwania się aplikacjami komputerowymi, wyszukiwania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł, posługiwania się komputerem i podstawowymi urządzeniami cyfrowymi oraz stosowania tych umiejętności na zajęciach z różnych przedmiotów, m.in. do pracy nad tekstem, wykonywania obliczeń, przetwarzania informacji i jej prezentacji w różnych postaciach.

Szkoła ma również przygotowywać uczniów do dokonywania świadomych i odpowiedzialnych wyborów w trakcie korzystania z zasobów dostępnych w internecie, krytycznej analizy informacji, bezpiecznego poruszania się w przestrzeni cyfrowej, w tym nawiązywania i utrzymywania opartych na wzajemnym szacunku relacji z innymi użytkownikami sieci.

Internet pozwala uczniom na szybkie gromadzenie informacji na dany temat. Daje nieograniczony dostęp do tekstów o różnym stopniu trudności. Jest nieocenionym źródłem informacji i doskonałym pretekstem do pracy nad krytycznym podejściem do źródeł informacji, oceny ich wiarygodności i przydatności czy selekcjonowania informacji. Korzystanie z komputera ma wpływ na rozwój i integrację umiejętności językowych, indywidualizację pracy ucznia oraz

pogłębianie jego kontaktu z autentycznym językiem. Znacząco zmienia się też rola nauczyciela, który z osoby organizującej i kontrolującej proces nauczania staje się bardziej doradcą ucznia, wskazującym mu sposoby odpowiedniego wykorzystania komputera do celów edukacyjnych, radzenia sobie z problemami powstającymi w trakcie jego używania czy wyszukiwania najbardziej przydatnych stron internetowych i planowania pracy. Aby to było możliwe, nauczyciel musi najpierw sam nabyć odpowiednią wiedzę i umiejętności oraz mieć możliwość korzystania z odpowiedniego sprzętu wraz z oprogramowaniem w szkole. Nie należy zakładać, że nauczyciel będzie się swobodnie poruszał po wszystkich zasobach, jakie proponuje nam TIK. Warto wspierać się wiedzą i umiejętnościami uczniów, a w takich przypadkach rolą nauczyciela jest weryfikowanie propozycji uczniów i ocena ich przydatności względem realizacji celów programu nauczania.

Na lekcji języka angielskiego uczeń mający dostęp do komputera i internetu oraz urządzeń mobilnych czy tablicy interaktywnej ma w zasadzie nieograniczone możliwości wykonywania zadań językowych, a zyskuje na tym bardziej, że jako przedstawiciel pokolenia cyfrowego świetnie się w tym środowisku czuje. Praca grupowa z wykorzystaniem komputera może polegać na wspólnym tworzeniu bloga, materiałów do gazetki szkolnej w języku angielskim, redagowaniu tekstów, przygotowywaniu prezentacji multimedialnych, wykorzystywaniu internetu jako źródła informacji, weryfikowaniu informacji i źródeł.

Materiały audiowizualne, np. z platformy TED Talks lub serwisu YouTube dają możliwość kontaktu z autentycznym językiem angielskim w różnych wersjach czy odmianach regionalnych. Uczniowie mogą słuchać, robić notatki, pisać streszczenia, ale przede wszystkim czerpać wzorce z modelowych prezentacji i analizować ich elementy. Materiały te mogą stanowić przyczynek do dyskusji, być zachętą do dalszych poszukiwań w danym obszarze tematycznym, a także być pretekstem do napisania wypracowania/eseju/listu w reakcji na treść prezentacji wyrażającego akceptację lub sprzeciw, wyrażającego swoją reakcję lub konstruktywną krytykę.

Uczniowie mogą przygotowywać scenariusze i **nagrywać własne filmiki** czy **pliki audio**. Materiały te mogą służyć jako podstawa do samooceny. Uczeń, który ogląda siebie i/lub koleżanki/kolegów, uczy się dawać informację zwrotną osobom, **z którymi** na przykład pracował w grupie, a także dokonywać konstruktywnej krytyki. Potrafi wskazać, co się udało, a co należy poprawić. Podobnie nagrania wypowiedzi czy wywiadów mogą być wykorzystane do ewaluacji poprawności językowej, wymowy itp.

Wśród narzędzi, które z powodzeniem można wykorzystać w pracy z uczniem, są **platformy edukacyjne**. Dają one możliwość wymiany informacji, zadań, opracowywania projektów szkolnych, międzyszkolnych czy międzynarodowych. Za ich pomocą możliwe jest komunikowanie się z nauczycielem w przypadku dłuższej nieobecności ucznia na zajęciach.

Komputer z rzutnikiem, podobnie jak **tablica interaktywna**, może służyć do prezentacji materiału leksykalnego i gramatycznego, prezentacji prac uczniów, przygotowanych przez nich

filmów, ale również materiałów pochodzących z internetu, np. z serwisu YouTube czy TED Talks. Ponadto tablica interaktywna umożliwia pisanie lub rysowanie za pomocą elektronicznych markerów, pomniejszanie lub powiększanie wyświetlanych treści i aplikacji, jak również ich ukrywanie i odkrywanie. Tablice interaktywne umożliwiają prezentację treści danego podręcznika i wykorzystanie ich w interaktywnej formie. Na przykład Multibook do kursu *My Perspectives* to oprogramowanie na tablicę interaktywną, które pozwala na pracę z wybranym rozdziałem, lekcją czy fragmentem z podręcznika. Wzbogacony jest o nagrania audio i wideo oraz interaktywne wersje ćwiczeń. To nauczyciel wybiera materiały do wykorzystania na lekcji, korzystając z takich funkcji oprogramowania, jak i tablicy interaktywnej, jakie posłużą jego założeniom, jednak istotne jest, by uczniowie brali aktywny udział w tym procesie. Mogą oni na przykład tworzyć notatki czy rysunki za pomocą elektronicznych markerów, wspólnie wykonywać ćwiczenia i na bieżąco je sprawdzać.

Trzeba mieć na uwadze fakt, że tablica interaktywna jest narzędziem, a nie celem samym w sobie, a dobór funkcji, ćwiczeń interaktywnych czy materiału multimedialnego nie może być przypadkowy, lecz musi logicznie wplatać się w tok lekcji.

Innym doskonałym narzędziem wspomagania uczniów w rozwijaniu ich umiejętności językowych są **blogi** czy **podcasty**. Blogi czy też dzienniki elektroniczne mogą być zakładane i prowadzone przez nauczycieli lub uczniów w celu komunikowania się ze sobą, podawania źródeł informacji lub organizowania i prowadzenia pracy projektowej na dany temat. W internecie dostępne są strony do tworzenia blogów, z których można korzystać nieodpłatnie, np. <http://edublogs.org/>. Podcasty to internetowe publikacje dźwiękowe lub filmowe, najczęściej występujące w postaci odcinków. Są one autentycznym materiałem językowym obejmującym szerokie spektrum tematów. Podcasty można odtwarzać za pomocą komputera, laptopa, przenośnego odtwarzacza, np. MP3 czy smartfona. Nagrania te można „ściągać” i zapisywać na nośnikach pamięci, przechowywać i udostępniać uczniom w odpowiednim momencie. Można wykorzystywać je jako uzupełnienia tematyczne lekcji, dodatkowe ćwiczenia w rozwijaniu sprawności rozumienia ze słuchu czy zadania domowe.

Wiele kursów udostępnia uczniom aplikacje na telefon komórkowy, np. *Learning Apps* czy *Quizizz*. Dzięki tym aplikacjom uczniowie mają dostęp poprzez swoje telefony do słownictwa zawartego w podręczniku, mogą sprawdzać znaczenie słów, ich wymowę oraz dokonywać samooceny stopnia opanowania materiału. Narzędzie to jest niezastąpione przy powtórkach, samodzielnej nauce i przygotowaniu do egzaminu maturalnego.

5 OCENIANIE

5.1 Ocena pracy ucznia

Ocenianie jest nieodłącznym elementem procesu uczenia się, w tym uczenia się języka obcego. Pozwala ona uczniowi weryfikować stan swojej wiedzy i umiejętności, wyznaczać kolejne cele i planować dalszą pracę. Ma również wpływ na motywację ucznia do dalszej pracy. Na ogół dobre oceny mobilizują uczniów a złe zniechęcają. Dlatego warto oceniać nie tylko stopień opanowania treści bezpośrednio związanych z nauką języka, ale także takie aspekty, jak wkład pracy, aktywność, udział w projektach, konkursach itp. Ocenianie dostosowuje się do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia. Nauczyciel jest zobowiązany dostosować kryteria oceny do specjalnych potrzeb uczniów legitymujących się orzeczeniami poradni psychologiczno-pedagogicznej.

Formalną podstawą oceniania w systemie edukacji jest ustawa Prawo oświatowe, rozporządzenia MEN, w tym Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 sierpnia 2017 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych, podstawa programowa – wymagania szczegółowe, a także dokumenty szkolne, takie jak wewnętrzne zasady oceniania i przedmiotowe zasady oceniania. Dokumenty te nakładają na nauczyciela obowiązek określenia wymagań, poinformowania o nich uczniów i ich rodziców, a w końcu oceniania wiedzy i umiejętności uczniów zgodnie z ustalonym systemem oceniania.

W szkole sprawujemy na ogół dwie formy kontroli. Są to kontrola bieżąca i kontrola okresowa. Ocenianie bieżące, odbywające się przez cały tok nauki, ma na celu dostarczenie informacji o efektywności procesu nauczania. Odbiorcami tej informacji są nauczyciele, uczniowie i ich rodzice. Na jej podstawie nauczyciel może modyfikować swój plan nauczania (rozkład materiału), uczeń poznaje swoje mocne i słabe strony, a rodzic śledzi postępy dziecka, jego aktywność czy osiągnięcia. Ocena ta pełni też funkcję wychowawczą, ponieważ regularne sprawdzanie umiejętności uczniów zmusza ich do systematycznej pracy. Ponadto uczeń może wykorzystać wiedzę o swoich postępach do autonomicznego podejmowania decyzji dotyczących swojego procesu uczenia się. Najczęstsze formy kontroli bieżącej to: kartkówki, sprawdziany, odpowiedzi ustne, aktywność na lekcji czy pisemne lub ustne zadania domowe.

Celem kontroli okresowej jest ocena umiejętności uczniów pod koniec semestru lub roku szkolnego. Podobnie jak w przypadku kontroli bieżącej odbiorcami informacji o postępach uczniów są oni sami, ich rodzice oraz nauczyciele. Oceny poziomu i postępów w opanowaniu przez ucznia wiedzy i umiejętności dokonuje się na podstawie wymagań zawartych w podstawie programowej właściwej dla danego etapu kształcenia. Informuje ona o poziomie opanowania przez ucznia języka i osiągnięciach na zakończenie danego etapu nauki. Na jej podstawie nauczyciel odpowiedzialny za dalszy etap nauki uwzględni potrzeby rozwojowe i edukacyjne ucznia związane z przezwyciężaniem trudności w nauce lub rozwijaniem uzdolnień. Kontrola okresowa ma zazwyczaj formę testów obiektywnych i/lub subiektywnych. Testy obiektywne składają się z zadań zamkniętych i mają ograniczoną liczbę poprawnych odpo-

wiedzi, zaś testy subiektywne składają się z zadań otwartych wymagających wcześniejszego ustalenia kryteriów oceny.

Program nauczania języka angielskiego przewiduje ocenę czterech sprawności językowych, znajomości i umiejętności stosowania struktur gramatyczno-leksykalnych docelowo dla tej wersji podstawy na poziomie B2+/C1 zgodnie z ESKOJ. Ponadto w ocenianiu należy uwzględnić pracę ucznia na lekcjach, dodatkowo wykonywane zadania, a także udział w konkursach i olimpiadach przedmiotowych czy imprezach szkolnych wymagających od ucznia inicjatywy, samodzielności, wysiłku.

Sprawdzanie stopnia opanowania sprawności językowych, gramatyki i leksyki powinno być przeprowadzane za pomocą odpowiednio dobranych, opisanych powyżej testów z zastosowaniem jasnych i znanych uczniom kryteriów.

Do przykładowych sposobów kontroli należą:

Słuchanie

- wybór właściwej odpowiedzi (zadania prawda/fałsz, wielokrotny wybór, dobieranie),
- wypełnienie kwestionariusza lub tabeli na podstawie wysłuchanego tekstu,
- przyporządkowanie,
- uzupełnianie luk.

Mówienie

- zadawanie pytań dotyczących sytuacji lub tekstu,
- uzupełnianie dialogów,
- ćwiczenia z luką informacyjną,
- odgrywanie ról, symulacje,
- przeprowadzanie ankiety lub wywiadu,
- opisywanie postaci, miejsc, ilustracji,
- opisywanie i interpretowanie materiału stymulującego,
- dialogi i dyskusje w parach i grupach (udzielanie informacji, negocjowanie itp.),
- prezentacje.

Czytanie

- wybór właściwej odpowiedzi (zadania prawda/fałsz, wielokrotny wybór, dobieranie),
- dopasowanie informacji do osób, akapitów,
- przyporządkowanie tytułów do akapitów,
- porządkowanie kolejności akapitów,
- poprawianie błędnych informacji,
- wstawianie brakujących zdań.

Pisanie

- uzupełnianie zdań i większych fragmentów tekstu,

- opisywanie ludzi, sytuacji i przedmiotów,
- pisanie na podstawie tekstu modelowego,
- opracowywanie planu pracy pisemnej (*brainstorming*),
- pisanie kompletnego tekstu na podstawie planu,
- robienie notatek,
- dopisywanie fragmentu tekstu (początku lub końca do podanego tekstu),
- pisanie tekstów sformalizowanych (reklamacja, list motywacyjny).

Słownictwo

- uzupełnianie luk,
- podawanie synonimów i antonimów,
- wyszukiwanie wyrazów niepasujących do pozostałych,
- tematyczne grupowanie wyrazów,
- budowanie wyrazów od wyrazów podanych i wstawianie ich w zdania,
- dopasowywanie wyrazów do siebie (kolokacje).

Gramatyka

- wstawianie wyrazów we właściwej formie w odpowiednim miejscu,
- zadania wielokrotnego wyboru,
- układanie zdań z rozsypanych wyrazów,
- przekształcanie zdań,
- znajdowanie i poprawianie błędów w tekście.

Uzupełnieniem oceniania formalnego umiejętności językowych i działań pozajęzykowych ucznia jest informacja zwrotna od nauczyciela oraz innych uczniów dotycząca kwestii językowych i pozajęzykowych z uwzględnieniem nauki języka obcego. Informacja zwrotna jest elementem całości działań edukacyjnych kształtujących młodego człowieka. Takiej ocenie podlegać mogą kompetencje społeczne zaobserwowane podczas lekcji lub w czasie prac metodą projektu, zaobserwowane style myślenia i działania, mocne i słabe strony. Uczniowie i nauczyciele udzielający informacji zwrotnej muszą mieć na uwadze, że celem komunikatu jest wyłącznie przekazanie swoich obserwacji. Komunikat taki **nie może zawierać elementu oceny**.

5.2. Ocena pracy nauczyciela

Zmiana podstawy programowej w istotny sposób wpływa na zmianę postrzegania roli nauczyciela w procesie edukacji. Przy zwiększającej się autonomii ucznia nauczyciel coraz częściej staje się jego doradcą. Towarzyszy uczniowi w procesie uczenia się i wspiera w jego działaniach. Ta niewątpliwie trudna rola wymaga od nauczyciela refleksyjnego podejścia do wykonywanej pracy. Wymaga ona również dużej otwartości na potrzeby uczniów. Dlatego też warto rozmawiać z uczniami na temat ich potrzeb i stopnia satysfakcji ze sposobów pracy. Wiedza o tym pozwoli nauczycielowi planować swoje działania w taki sposób, by okazały

się efektywne dla danego zespołu. Informacje można uzyskać również poprzez obserwację zachowań uczniów w trakcie zajęć. Można też skorzystać z formy ankiety, w której uczniowie wypowiedzą się na temat sposobu prowadzenia zajęć, doboru technik, atrakcyjności tematów, rodzaju i liczby zadań domowych itp. Taka wymiana spostrzeżeń może być także dla ucznia okazją do oceny swojego zaangażowania na lekcji i czynionych postępów. Uzyskane w ten sposób informacje, omówione następnie z uczniami posłużą do wprowadzenia ewentualnych zmian przynoszących korzyść obu stronom.